



# ДРАМСКА БАШТИНА



Култ  
насл  
Срби

Милован Глишић  
Миливоје Кнежевић  
ЧУДО У ЗАРОЖЈУ



МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

# МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

---



Библиотека  
**ДРАМСКА БАШТИНА**

Коло 15, књига 1

Издавач:  
МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ  
УСТАНОВА КУЛТУРЕ ОД НАЦИОНАЛНОГ ЗНАЧАЈА  
11000 Београд, Господар Јевремова 19  
e-mail: office@mpus.org.rs      www.mpus.org.rs

Главни и одговорни уредник  
*Момчило Ковачевић*, директор

Приредила  
*Александра Бјелић*

Припрема за штампу  
*Свејтозар Сijanкић*

ISBN 978-86-80629-92-6

Штампа: Службени гласник, Београд

Тираж: 300 примерака

Штампање завршено: априла 2017.

Реализацију Драмске баштине омогућило је  
Министарство културе и информисања Републике Србије

Милован Глишић  
Миливоје Кнежевић

# ЧУДО У ЗАРОЖЈУ

Комад из сеоског живота у пет  
делова,  
с прологом и епилогом

Приредила  
Александра Бјелић

Београд, 2017.

## НАПОМЕНА ПРИРЕЂИВАЧА<sup>1</sup>

Приређивањем за штампу „комада из сеоског живота с прологом и епилогом” *Чудо у Зарожју* аутора Миливоја Кнежевића, приређивач је настојао да остане веран рукописном предлошку. Измене се тичу само оних делова који су усаглашени са актуелном правописном нормом (писање великог слова, састављено и растављено писање речи, једначење сугласника по месту изговора и по звучности, употреба интерпункцијских знакова, итд.).

Изворни текст писан је писаћом машином, црним мастилом и ћиричним писмом. На одређеним местима присутне су и интервенције написане руком, ћирилицом, штампаним словима и црним мастилом. Приређивач, сматра да измене није начинио аутор, те их није уважио приликом приређивања.

Неки делови текста су оштећени и није било могуће растумачити написано (у питању је чињеница да је мастило избледело услед старости рукописа или неадекватног складиштења током времена или интервенција на тексту у виду крижења одређених речи или делова текста). Оваква места доследно су обележена угластом заградом (знаком да недостаје део текста), према текстолошким правилима, а у фусноти наглашено је о каквом оштећењу је реч.

Милован Глишић  
Миливоје Кнежевић

## ЧУДО У ЗАРОЖЈУ

Комад из сеоског живота у пет делова,  
с прологом и епилогом<sup>1</sup>

### ЛИЦА

ЖИВАН, звани Душман, кмет у Овчини

РАДОЈКА, његова кћи

СТРАХИЊА

СРЕДОЈЕ

СМИЉАНА

РОСА



сељани у Овчини

ВАМПИР

ПУРКО

МИРКО

РАШКО БЕБО

ВИДОЈЕ ЂИЛАС

СРДАН



сељани у Зарожју

СВИРАЧ

*Догађа се почетком XIX века у Сџаром Влаху.*

<sup>1</sup> На првој страни рукописа испод имена писца драматизоване приповетке Милована Глишића, стоји име аутора драме Миливоја Кнежевића. Испод се налази наслов дела „Чудо у Зарожју – комад из сеоског живота у пет делова, с прологом и епилогом“. А у самом дну стране стоји „Аверса, 1943.“

## ПРВИ ДЕО

### На извору

Позорница представља озидану чесму у сенци гранајоџ дуба. Крајње је клуја од церових облица; даље – месито за праље, појилу за стоку и мочило. Најред – вијућава сеоска стазица пење се ситраном. У дну расталасани брежуљци, заодевени у правне и цветине ливаде. Изнад рубова далеких, заглавених планина беличаста повесма вунастих облака. Још док се завеса није дигла чују се двојнице, звониви меденица [...] и песма, од које се растолежу долине: „По дну поља, по дну поља/ пољуљкује права/ мога дику, мога дику/ заболела глава.” Кад се завеса дигне из даљине, озго са брда зачује се: „Оој, Радоване!” – „Оој!” – „Пошерај зоведа, пошерај на појас, зор’ амо!” – „Ето ме, ето!”

На сцени су само Страхинја и Средоје. Страхинја је спреман за пој – има два пољоља и велики нож за појасом, а појорбица и поњац забачени су му на раме; ситари Средоје седи на клуји поред ситишине вреће.

Рано је јујро, поно крејке планинске свежине, златастии сјај сунчевог изгрева баца просунце кроз гране оцветалог дрвећа и праве свиле по разнобојним ливадама. Разни појичији цвркуши поносе се низ зелене лугове и сеновише жајеве.

## Прва појава

### Страхинја и Средоје

## СТРАХИЊА

(Исповедно)

И ето, ча Средоје... Целе боговетне ноћи ока не склопих. Какве ми се све мисли нису врзале о памети! Аја, не иде! Не ваља с које

год стране окренеш! Шта ћеш! Можда је, ипак, овако боље... Не кажем да ми је лако... Тешко ми је, тешко ми је било да се само решим, а кад се већ реших, нико ме сада више не одврати и не заустави.... Идем, па шта ми Бог да!

*(Дужи шајац)*

### СРЕДОЈЕ

*(Извади рубац из ѓуња и њим оштри знојно чело)*

### СТРАХИЊА

*(Сјусиши шорбу и ѓуњац крај себе, вади лулу и љуни је дуваном из кесе, и док он љосле креше оцилом о кремен да би је љрудом заљалио, чује се у љролазу девојачка љесма: „Синоћ ми је, лане моје, долазио Гојко, долазио Гојко/ Па ме љишја, лане моје, ’Шја радиш девојко, шја радиш девојко/ ’Чувам овце, лане моје, и седим у хладу, и седим у хладу/ Па се мислим, лане моје, ком ’ће да ме даду, ком ’ће да ме даду’’)*

### СТРАХИЊА

*(Пошћо још једном рујцем оштри чело)*

Е, шта ћеш, Страхинја? Тако ти је то, па то ти је! Настала наопака, судња времена! Више се не цени образ и поштење... А, вала, ако ме нешто питаш, и право да ти кажем – ти ниси за ово наше угурсуз село. Није Овчина једино место на земљиним шару, где живи божји накот и које небеско сунце грије. Има још села, а хвала Богу, и градова. Иди, тумарни и мало у свет – ко више сазна, више и вреди. А оно твоје злехуде кућице и имања пазићу ка своје.

### СТРАХИЊА

Вала ти, ча Средоје...

*(После љаузе)*

А велиш рече кмет Живан „и није Страхинја за друго што, него да носи зидарско текне Осаћанима по Посавини”!

## СРЕДОЈЕ

Ја! Тако баш... Такав ти је он, наопак и чудан човек. Ценабет и горопадан до зла Бога. Воли се свадити са човеком него попити чашицу ракије. За инат све да почини. Од како поста кмет, лепо побесне. Не би се он бадава звао Живан „Душман”. Душман је он и самом себи. Праска и виче по кући, рекао би све побди. Рчин је! Врче он и на себе и на сву кућну чељад, али нарочито на њу, знаш већ....

## СТРАХИЊА

На Радојку?!

## СРЕДОЈЕ

Ја, брате!... Ка да му и није кћер, но пасторче, усвојче и служинче.  
(*Прича*)

Идем ти ја сабајле у воденицу, да самељем ово мало брашна, кад баш на пролазу крај Живанове куће, видим: Радојка зајмила овце да истера на попас, а тек Живан излете из куће ка зрно из пушке, па ће за њом онако како га Бог дао: „Чујеш ти, море, Радојка!” – „Чујем, тајо!” – одговара му она. „Ако те само још једном видим о овцама под оном дужином” – ту забаци шубару и завитла дре-новачом – „а, слободно не иди ми кући! Шта ћеш тамо, зар нема паше и по другим брдима?!”

## СТРАХИЊА

А Радојка?

## СРЕДОЈЕ

Радојка, тхе, ка и свака девојка, оборила главу и само муца: „Та... Оно... Има” – „Има, ја како!” – Тек ту се продера и разгоропади Живан – „Има, има, али нема оног дроње, оног Страхине, што по ваздан ћурлика у двојнице! Ако ли га домчам – одераћу га!” И веруј, би он то урадио! Би овога ми крста и славе ми! Такав је он – права правцата напаст!

## СТРАХИЊА

Е, вала, ча Средоје и јесте! Не да ми живети, откада ти оно иокуша да му поменеш Радојку... За мене...

*(Пауза)*

А баш рече „дроња”!?

## СРЕДОЈЕ

Ма да си га чуо, шта све не надроби! Ка да нема језик, но чегр-тало...

## СТРАХИЊА

Од онда не воли ни да ме види. Гони ме ка опасну зверку. Све му ја сметам и све има нешто против мене... Ето, ономадне, тек што се бѣсмо нашли ја и Радојка, кад се помоли озго путањом Живан па подвикну: „А ту ли си, лоло!” „Беж”, Страхиња!” – врисну Радојка, па побеже овцама у страну. – „Кући се вуци” – дрекну Живан на њу, па полете на мене, цичећи криза зубе: „Стан де, лоло, стани!”

## СРЕДОЈЕ

Ја! Такав је он!

## СТРАХИЊА

Ја у први мах, чисто се забезекнух. Стојим пред њим као укопан... А бих се вала, ча Средоје, онако од прве ухватио са њим у коштац да одмеримо снагу, само... Овако, шта бих друго.... Видим не шали се... Могао би ме у јарости и ударити.

*(Повишеним гласом)*

А онда, јамчим ти – пала би крв, моја или његова, пре његова него моја!

*(Промењеним, смиренијим гласом)*

Али...

## СРЕДОЈЕ

Али?

## СТРАХИЊА

*(Скрхан)*

Он је Радојкин отац... И, ето, склањам му се са пута... Напустићу и село, отићи ћу ма куд, и у далек свет, јер ово више не могу издржати.

*(Мучна њишина. Издалека, ња све ближе и ближе ћурличе дудук. Са њесџичејом у руци, њрикрадајући се на њрсџима, јави се из шџираџа Роса)*

## Друга појава

*Роса, заџим Свирач и њређашњи*

## РОСА

*(Пошџо осџави њесџиче њод млаз чесмене воде, извирује и осмаџра да ко не наиђе са друже сџране извора. Ослушнув' близак дудуков ћурлик, заџвара уши њрсима)*

Е овај се, тако ми Бога, не шали!

## СВИРАЧ

*(Наиђе размахнуџих њокреџа и круџних корака и дудуче ли, дудуче најеџих образа)*

## РОСА

*(Свирачу)*

Охо! Куда, куда тако?!

## СВИРАЧ

*(У осврџу)*

А! Је л' мен'то питаш?

## РОСА

Тебе... Тебе.

СВИРАЧ

Ја тамо и от'кле сам!

РОСА

*(Кроз задржавани смех)*

Ене! А от'кле си, здравља ти?

СВИРАЧ

Је л' ја?

РОСА

Ти, но ко други!

СВИРАЧ

*(Зайиури шајкачу на зайиљак)*

Е-хеј! Ја из Зарожја!

РОСА

Из Зарожја!

СВИРАЧ

Јес', ја отуд, вала!

РОСА

А има ли у вас вампира?

СВИРАЧ

Има, јашта... Има у нас свега, па и вампира... Јес', онога ми сунца.

РОСА

А, вампирица?

СВИРАЧ

Е за њих... Не могу те лагати. За њих не знам! Не, тако ми мајке земље која ме држи и у коју ће нас све покопати! За њих ни попо не зна, а шта га знам, можда и њих има. Чуда ти има у свету, а чуда и у Зарожју.

## РОСА

Е па збогом!

## СВИРАЧ

Здраво ми остај! Знаш, идем са сабора у Азбуковици, па се журим.

## РОСА

Збогом, збогом!

## СВИРАЧ

*(Одлазећи)*

Е збогом и уздравље, па кад се видимо.

*(Оде)*

## РОСА

*(Одлазећи са њуним ѿесичејом, кроз кикоћ)*

Јој, Бого вољани и Мајко божја, ал' је ципов! Ма тај ти не зна ни у Бога две! 'Ваког би требало зета кмету Живану! Тај би му сербес био по вољи!

*(Одмагли ѿрикрадајући се ојрезно кроз шиб и шевар)*

## Трећа појава

*Страхуња и Средоје*

## СРЕДОЈЕ

*(Као досађен)*

Кад помену Зарожје! Сметох с ума да ти кажем... Кад будеш био на пролазу кроз Зарожје, уврати слободно у кућу кмета Пурка... И тако успут ти је! Е чудо ти је ваљаст човек и добричина каквог на далеко нема. Ако ти и шта буде од потребе, учиниће ти ка брату рођеном. Изручи му мој поздрав...

*(Придиже се)*

## СТРАХУЊА

*(Сиремајући се да крене)*

'Оћу, 'оћу ча Средоје, а и ја га знам...

## СРЕДОЈЕ

*(Уст̄авиши да ѿђе)*

А сад, Страхиња!... Нека ти Бог буде на помњи! Жао ми те је...  
Ваљан си, али ето...

*(Прихватијајући врећу с брашном)*

Сваком је суђено да носи свој терет.

## СТРАХИЊА

Ма немој ти, ча Средоје! Ја ћу ти помоћи... До на брдо, а после...

## СРЕДОЈЕ

Нека, нека, Страхиња! Не труди се... И тако ти ваља пута путовати и туђе прагове објати...

## СТРАХИЊА

Не бој се ти за мене...

*(Наѿоваривши врећу лако као ѿорбицу)*

Ма могу ја и веће зло да поднесем. Узнео бих и товар пшенице на врх брда бих размештао овим рукама, само у живац да ме нико не дира... На то сам сила осетљив... Ту сам мек ка маслачкова маца и крхак као убога влат.

## СРЕДОЈЕ

Е,е, Страхиња! Само напред и горе главу! Добром човеку мора добро бити. А ко још има и добру душу и златне руке.... Бог ти дао и веште руке, које могу да сатворе све што виде... Велики је то божји дар имати руке златотворке... Да није руку, човек би био, Боже ме прости, ка пуноглавац...

*(Оду у неком разговору. Песма иза сцене: „Ој моја, ој моја ружо румена/ Шѿо си ми, шѿо си ми рано увела/ Увела, увела рано, с ѿролећа/ Убра ме, убра ме младо момче/ Баци ме, баци ме себи у недра/ Заѿо сам, заѿо сам рано увела”. Кад се сврши ѿесма иза сцене, онда одједном ошѿар девојачки цик. Јаве се Смињана са шесѿичеѿом у руци која ѓони росу у намери да јој сасѿе воду за врати и у недра)*

---

Четврта појава

---

*Смиљана и Роса*

РОСА

*(Бежећи око извора, Смиљани)*

Али, Смиљана! Ма, чуј!... Не шали се девојко!

СМИЉАНА

*(Јурећи за њом)*

'Оћу, ја! Што си започињала прва, па сад врд у страну!

РОСА

Нашалила сам се само, а, ето, ти примила за озбиљно! Окан' ме се, молим те, јер биће белаја – оста ми првотелка мркуља с теле-том на путу, а она каква је Бог дао, воли туђе у расту, но своје готово у јаслама!

СМИЉАНА

Добро, и да пристанем, али пази за убудуће! Не задевај се и не почињи јер ти онда нећу сасути тестиче воде за врат и у недра ка додоли, но ћу те гурнути, таква каква си, право у Змајевац!

РОСА

Ма, то се ти само шалиш... У Змајевац!

*(Прсне у смех)*

Код змаја!? Хахахахаха.... Шта ћу ја тамо, 'ајд' реци, кад је мени и овде добро.

СМИЉАНА

Смеј се ти, смеј!.... А да си ономадна била са Радојком на Голом брду, видела би ти чудо невиђено и несевано.

РОСА

Како ча Живан сподбио повелики камен, па гађа Страхину, док он гребе ли гребе кроз буквик и шипраже...

## СМИЉАНА

Видела би ти како нешто ка облак пролете изнад наших глава – из уста му лиже пламен, а са крљушти осипају се варнице... Лети, хуји ка пред градобитином, и све се сручи управ у Змајевац!

## РОСА

Змај!

## СМИЉАНА

Змај или ала или аждаја – нешто би. Ко му то све зна?! Или неки предзнак и знамење... Радојка и ја испричале то после ча Живану, а он прснуо у грохотан смех, Боже ме прости, ка луд на брашно.... 'Оће то вели тако понекад! Има у нас змајева ка и вампира у Зарожју! Немају људи друга посла него да измишљају којекаква страшила – приказе и наказе, немани и чудовишта!

*(С њоља развикан и срџбен Живанов ѓлас: Оој, Росо!)*

## РОСА

*(Премрла од сѝраха)*

Он!

*(Ужурбана)*

Јој, мени до Бога!

*(Одзива се)*

Оој!

## ЖИВАН

*(С њоља)*

Ето мркуље с телетом у Спасојевом житу, биће потре.

## РОСА

Ала, до Бога мене! Ете мени Смиљана твог и Радојкиног змаја и знамења.

*(Одзива се)*

Ете ме, ете....

*(Одјури доѓрабив шѝшай, вичући)*

Уша! Уша!

## ЖИВАН

*(Као боре)*

А ти, Смиљо, могла би да не продајеш зјале по Змајевцу, но да погледаш мало и огњиште у кући – може на њему маховина нарасти!

## СМИЉАНА

*(За себе)*

Причај ти, кмете Живане, до воље ти је! Ако си кмет, ниси ми отац! Можеш ти тако својој Радојци, а не и Смиљани! Е чудна иксана од овог Живана!

*(Озго сѣраном јави се Страхиања)*

## Пета појава

*Страхиања и Смиљана*

## СТРАХИЊА

*(Ужурбан, осврћући се)*

Не, није ме спазио!

## СМИЉАНА

А и шта би било да јесте?!

## СТРАХИЊА

Ништа... Шта би!... Не мислиш, Боже не дај, да се ја њега.... Не, вере ми, Смиљо! Дошао сам по воду... Дела, богати, додај ми ведро, жедан сам...

*(Кад му Смиља дода, нагне ведро и дуго, крућним ћућљајима исија, докле га Смиља йосмайра)*

## СМИЉАНА

*(Прихватиа ведро)*

Зорли си жедан!

СТРАХИЊА

*(Убрисујући се рујцем)*

Зорли, Смиљана! Изгорех од жеђи...

СМИЉАНА

Ка травка за росом...

СТРАХИЊА

Ко сува земља за кишом.

СМИЉАНА

*(Врађоласио)*

Ка срце за Радојком...

СТРАХИЊА

Ене, де! А што баш за њом?!

СМИЉАНА

Што? Што сунце сија, што птице певају, што цвеће цвета, што човеч живи? Мислиш ли ти, Страхиња, да се то не види, не осети и не примети. Ма по њуху ти се позна ка од шале... Свако дело наиђе на видело, па и та твоја злосрећна прошевина Радојке. Али не да чова! Чу ли га само, како грми озгора ка, Боже ме прости да је Свети Илија, а не кмет Жван! Душман је то!

СТРАХИЊА

Е и јесте вала!

*(Сјусиши њорбу и џуњац њоред себе на земљу, расиљаује лулу)*

СМИЉАНА

А бојиш га се, а?

СТРАХИЊА

*(Као у самоодбрани удари се њесницом у њрса)*

Ма ко? Ја л' ја? И то кога – њега!

*(Скинув ноктиом о зуб)*

Ни воличко!

СМИЉАНА

Не смеш ти на Живана ка̄ ни Зарожани да заноће у воденици!

СТРАХИЊА

Е! А што?!

СМИЉАНА

Тако!

СТРАХИЊА

Мислиш, Смиљана... Не, не.... Не познајеш ти мене.... Ударио бих је, па да је ала, аждаја, вампир, а не Живан, душман, сеоски кмет!

СМИЉАНА

Ударио би ти, али не смеш... Радојкин је отац...

СТРАХИЊА

*(Немоћно)*

Ништа... Има и мимо Радојке девојака и мимо Овчине путева!

СМИЉАНА

И мислиш ти, богати, Страхинја, да ја не знам зашто си се тако опремио и што се овде на извору врзмуцаш цело ово богодано јутро?

СТРАХИЊА

А што мислиш?

СМИЉАНА

*(Набацујући ведро на раме)*

Спремио си се да путујеш од нас, ехеј, далеко, далеко, у свет, а врамуцаш се око Змајевца, јер изгледаш... Јер чекаш...

*(Сџази Радојку која долази са судовима, Радојци у њролазу)*

'Ајде, Радојка, болна не била, пропаде Страхинја, чекајући те ка̄ на иглама!

*(Кроз кикоџи, одлазећи)*

Попуни читаву Ђаину башчу! Е зорли му се жеђа и зорли му се жури.

*(Оде)*

### Шеста појава

---

*Радојка и Сѣрахиња*

РАДОЈКА

*(Кад сѣази Сѣрахињу, чисѣо се ѿрже и обазре се унезверено)*

Он!

СТРАХИЊА

*(Усѣавиши, заѿури ѿорбу и гѿњац ѿреко рамена)*

Ти!

РАДОЈКА

*(Пошѣо сѣави судове на лулу, ѿлако и снуждено)*

А куд си ти тако поранио?

СТРАХИЊА

*(Слежући раменима)*

Та ни сам ти не знам.

РАДОЈКА

Остаде ли, болан, жив ономадне?

СТРАХИЊА

*(Чисѣо бојажљиво)*

Ја једва... А ти?

РАДОЈКА

*(Зайлакне се)*

Не питај!

## СТРАХИЊА

*(Заусџи)*

Знам већ, онај душман...

*(Одмахне руком)*

## РАДОЈКА

*(Кроз њлач)*

Нема ми већ живота...

## СТРАХИЊА

*(Прихватиив)*

Вала, ни мени!

*(После њредаха као да њревали њланину њреко језика)*

Идем у свет, па што Бог да!

## РАДОЈКА

*(Без даха, окамењена уџрџо ѓа ѓледа)*

Куда, болан?!

## СТРАХИЊА

*(На муџи)*

Куд било... Идем доле у Посавину...

## РАДОЈКА

*(Дубоко уздахнувши)*

Благо теби!... А шта љу ја јадна!

## СТРАХИЊА

Шта знаш, трпи! Ваљда ће и том злу бити једном крај.

## РАДОЈКА

*(Печално)*

Барем да си ти овде... Ако ништа друго, било би ми лакше, да те само виђам кадшто.

## СТРАХИЊА

*(Исјоведно)*

Аја, Радојка!.. Ја те волим ка своје очи... Али шта ћу? Онај рчин не да да се уземемо. Казао ми је све чича Средоје. Више ми није вајде ни помињати... Премишљао сам од сваке руке. Друга није, Радојка! Морам се уклонити одавде. Барем док се ти не удаш... А после, како буде...

## РАДОЈКА

*(Са неверицом)*

Зар, болан, одиста хоћеш да одеш?

## СТРАХИЊА

*(Чврст̄и у одлуци)*

Богами, Радојка, одиста.

## РАДОЈКА

А твоја кућа?

## СТРАХИЊА

Моја кућа!...

*(Показујући је руком)*

Ене је горе, на брдашу, изнад лужине, где си ти нагонила овце на попас и где смо се нас двоје састајали и слатко разговарали... Одавде се види колик' добра печурка – није већа, али је мени била драга. Ја сам је од папратне кулаче сам, овим рукама, саздао. Била ми је довољна: наоколо мало њивице, нешто поврћа, ливадица – уредио сам ка своју царевину... Сада, сада ће остати све пусто. Кућу сам затворио мртвим коцем. Боље нек зарасте и зову и коприву кад не могу бити весео у њој!

## РАДОЈКА

*(Са уздахом)*

Баш сам ти ја, Страјо, несрећна!

*(Пошћо један дӯг̄ ѿренӯиак оћӯиш)*

Кад си баш тако наумио да одеш, а ти немој, болан, далеко! Ето – можеш и у Зарожју остати. Имаш и тамо својих познаника; имаш, хвала Богу, и родбине. Тетка Мирјана, пада ти, чини ми се, баба по мајци, родом је отуда...

#### СТРАХИЊА

*(Одлучно)*

Све је тако, Радојка, али баш не могу... Волим отићи мало даље... Где ме нико не зна, где ме неће ништа више сећати на – на моје сиромаштво и на моју несрећу! Још као малечак остах без оца и мајке, а и сад, кад порастох, ништа боље не дочеках.

#### РАДОЈКА

Немој, Страхиња, забога! Немој, молим те, одлазити далеко... И тако сам јадна и остављена! И веће сам сироче од тебе, сироче сам код родитеља!

#### СТРАХИЊА

И друге су тако говориле, али кад су се удале за другог, све се заборави – све, Радојка, па и оно што нам је чак најсветије било...

#### РАДОЈКА

Ко зна да ли ћу се ја икад удати... Кад ми није било суђено за оног, коме сам свом душом хтела, нека ме сватови занавек мимоиђу!

#### СТРАХИЊА

*(Усипавши охрабрен)*

Је л' тако одистински мислиш, Радојка!?

#### РАДОЈКА

Тако, а како другачије!

#### СТРАХИЊА

*(Озарен)*

Е онда..

*(Женски глас сивоља, одозго од куће)*

Ооооо, Радојка!

Радојка

Оој, најо!

*(Женски ѓлас)*

Еда ли те са извора? Оста ли жива или са крчазима пропаде у  
Змајевац? Брже, 'амо горе, врат не сломила, ето баба за тобом у  
траг!

РАДОЈКА

*(Дограби судове)*

Страхиња, збогом!... И не одлази далеко, амана ти!

СТРАХИЊА

Збогом! Збогом, Радојка!

РАДОЈКА

*(У осврћу)*

Склањај се, ето га!

*(Оде)*

СТРАХИЊА

*(Решен на све)*

Е, не склоних му се данас с пута, па ма знао да ћу погинути!

ЖИВАН

*(Сјоља)*

Опет, Радојка! Опет!

*(Грди и ѓраска)*

Где је он ту си и ти, где си ти ту је и он [...]² И јест ти прилика –  
бескућни ергатник! Неће ми ваљда још Страхиња, гољо, бити  
зет... Тргни се мало девојко, није ти сврака попила мозак, ако ти  
је љубав очи заслепила!.... Тргни се док је време, иначе ће опла-  
вак да ради – и по твојим и по његовим леђима!

*(Преићећи сјиснутих зуба)*

На прогнаћу ја ту вуцибатину у бели свет милом, силом, новцем –  
свим и свачим – јер му и тако овде места ни санци нема!

---

² У овом делу део текста је нечитљив због интервенције.

## Седма појава

*Живан и Страхуња*

## ЖИВАН

*(Преићећи са сцене узвијаним шћпайом окренуи леђима Сћпахуњи)*

Кући се вуци – да те моје очи више не виде с њим!

*(Сћазив у осврћу Сћпахуњу)*

Ене – де! Ту ли си!? Моташ се око мојих торова ка гладан вук! Е нема у мом стаду јагњета за тебе, положаро!

*(Насрнув на Сћпахуњу, јаросно)*

С мога пута и са мојих очију, напасниче и бесрамниче!

## СТРАХУЊА

*(Исћришен гоћпов на све)*

Да ме се ниси такоа, газда Живане, и бирај реч, док је земан!

## ЖИВАН

*(Оћећура се корак уназад)*

Шта рече! Ти! Мени то, је ли? И још се усуђујеш да претиш место да савијеш пипке и да грабиш преко ограде, без трага и јава!

*(Вићлајући шћпайом)*

Ти! Ти!

## СТРАХУЊА

*(Сћоносом)*

Ја, дроња Страхуња, теби кмете Живане! Чекам те поодавно, а зорли сам киван, и на себе, и на тебе, и на цео свет.

*(Подвикнув)*

Тојагом се марвинче тера из потре, кад у туђу њиву задре и ршум направи од класја и муруза, а не и човек који је добру рад, за добро би и душу дао, а све му се, ето, добро у зло, наопако окренуло!

ЖИВАН

*(Успрремљен на Страхуњу)*

Завежи – и ни реч да ниси више писнуо, јер биће белаја!

СТРАХУЊА

*(Засњао у раскораку)*

Не, Живане! Реч је на мени и ја ти је овде казујем лице у лице, брк у брк – пред Богом и селом које напуштам!

ЖИВАН

*(Као преображен, ојазбио му шорбу)*

Одлазиш?!

СТРАХУЊА

Од данас ти нећу више бити на сметњи, газда и кмете Живане!

ЖИВАН

Ене!... А откуда таква одлука?

СТРАХУЊА

И ради ње, и ради себе!

ЖИВАН

Гле! Ко би се још томе надао! Таква промена и у овај час!... Чуј, Страхуња, знао сам да си јак ка земља... Дробиш у прах песницом најтврђу стену, прска дреновина под стиском твојих прстију ка трска, на твојим плећима балвани су лица....

СТРАХУЊА

Јес', кмете, знао сам од ране младости да теглим ка во. И беше ми добро, јер знадох да радим за своје сељане – земљаке и знанце, другове и пријатеље... А сад под најам и у ајлук ка бескућни аргатник!

ЖИВАН

*(Радознано)*

А куд си то, богати, Страхуња, ка науман?

## СТРАХИЊА

Ма куд!... У свет!... Ма и у Недођин!

## ЖИВАН

*(Тајкајући га руком њорамену)*

Е, та ти је, знаш, сила добра и на своме месту! Увек сам ја говорио – у теби је и снага и памет. И штета је да учами овде, у селу, то неискоришћено благо. Свако треба да иде за својом срећом ка зрака за својом звездом.... И тако си инокосан.... А веруј, предсказујем ти велику, велику будућност...

*(Вадећи из зубуна кесу с новцима)*

А је л'?... Би ли мало трошка да ти се успут нађе?

## СТРАХИЊА

Хвала ти, кмете! Имам. Све што стекох искупих знојем и жуљем. Нисам научен да примам милостињу ни од кога... И тако ми неће ни требати. Шта ћеш? „Плаче зидарско текне у Осаћана за Страхинјом”, али наћи ћу ја и други посао.... Много бољи и много личнији Страхинји, него ли ти то, кмете Живане, што мислиш!

## ЖИВАН

О – о! Гле, Страхинја куда циља!

## СТРАХИЊА

А кад чујеш једнога дана да сам скончао, ваљда ће ти лакнути ка да ти је сињи тет са душе спао. Онда ће ти срце доћи на праву меру – и на право место!

## ЖИВАН

*(Лицемерно)*

А што, болан, тако, Страхинја? Нема ја, да речеш, ништа против тебе. Људи смо, а не зверови.... И друго – нису теби врата на селу затворена, и ниси ти осуђеник ни прогнаник...

## СТРАХИЊА

И горе од тога, кмете Живане!

## ЖИВАН

*(Као боре)*

Ма не, брате!... Од своје воље идеш да окушаш своју срећу – и мимо наше села! И ето, нико ти и не брани... Онај ко неће срећи, неће ни она сама њему ... Годину-две, неће ни то довека трајати... Па кад се заимаш и постанеш свој човек, а ти – вољ' ти опет у село, вољ' ти па у варош! Бирај аго шта је теби драго!... А што се тиче оне твоје кућице, не бери бригу за њу – наћи ћеш је тамо где је и била, ни већу ни мању, но онакву каква је!... Нико ти је неће, а и никога немаш ко би ти је пожелео. Самом човеку свет је баштина...

*(Пође да се њоздрави са Страхинњом, њружајући му руку)*

Е па нека ти је Срећан пут, Страхинја и берићетан и напредак у новом животу!

## СТРАХИЊА

*(Не њримивиши му њружену руку, јако ѓледајући ѓа њраво у очи)*

И теби останак, кмете Живане, мој дин душманине!

*(У осврћу, заосћао)*

Е показаће ти Страхинја, да није дроња, ако Бог да!

*(Наљло оде)*

## ЖИВАН

*(Засћао у чуду)*

Ене!... Али нека га!...

*(Дубоко одахну, скида каћу и више њућа се крсћи)*

Е, хвала ти, Боже, кад се курталиса ове невидовне беде.

*(За Страхинњом)*

Путуј ти, Страхинја, путуј и то што даље – и од села и од мене! Еј, вала, да те моје очи никад више не виде, да Бог да!

*(Завеса)*

## ДРУГИ ДЕО

*Збор у Зарожју*

*У ѓоровићом њејзажу кућа кмеџа Пурка. Око ње су шљиваци, ливаде, сџоѓови сена и ѓумасџа дрвеџа.*

*Кроз измаѓлицу види се сџамнела ѓудура – и леѓо се назире „нечисџа” воденица, ѓриѓеџа уз усѓремљену сџену као ласѓино ѓнездо.*

*Двориѓиѓе Пуркове куће омеђено је оѓрадом од ѓеѓких врљика, која силази све до ѓуџа.*

*Иза куће је качара и миѓана (суѓница).*

*Ту, ѓод орахом, кмеѓ Пурко који носи најѓужи ѓерчин у своме селу води разѓовора о ѓоѓребама села са ѓеѓ-ѓесѓ одабраних сељака, од којих су неки ѓоседали, неки ѓолеѓали насѓѓке, неки ѓоѓрбушке.*

*Док однекуд из жиѓа ѓуѓѓуриче ѓреѓелица, кмеѓ Пурко и јоѓ њих два-ѓри ѓуше крайѓке чибучиѓе и озбиљно ѓуѓе.*

## Прва појава

*Пурко, Срдан, Мирко, Ђебо и Ђилас*

### СРДАН

*(Усѓѓобочен и ѓороѓадан – ѓрми)*

Те Зарожани затурали орахе на таван, те Зарожани појили врбу и сејали со, те Зарожани ипли четомице у планину те секли чачкалице да ишчачкају зубе, те Зарожани истезали греду, скакали у јарину, уносили преѓрѓтима видело у кућу!... Све Зарожани мимо ѓуди и мимо света! Постаѓмо шега...

СВИ

Ја, брате, шега!

СРДАН

Ругло...

СВИ

И ругло! И ругло!

СРДАН

И брука околине!

СВИ

И брука, грдна брука!

СРДАН

*(Размахнућих њокрејџа, ускорачив корак унајред)*

Па – де, кмете Пурко, докле овако? Ете, у Овчини, узели нас и у реч – „Кубуре ка Зарожани са воденицом”.

СВИ

Јес’, јес’!

ПУРКО

Тхе, шта ћете људи! Једнима је до смеха и шале, док другима се душа цепа од муке и бола! Не знају они нашу невољу...

*(Заћурличе дудук)*

СРДАН

*(Поскочи, са руком наднејџом над очи осмајџра)*

Гле, Радојице! Драма ли, драма...

ЋЕБО

*(Као Срдан)*

И нови дудук купио, па ћурличе путем ка жуња лугом...

## ПУРКО

*(У њоверењу Мирку и Ђиласу)*

Ма како би било, Мирко и ти Ђиласе, њега!?... Јак је ка тресак!

*(Усћавиши, зове)*

О, Радојице!

## Друга појава

*Свирач и пређашњи*

СВИРАЧ

*(Пришав озради)*

Помаже вам Бог, браћо и људи!

СВИ

Бог помог'о!

СВИРАЧ

Здраво мирно!

ПУРКО

'Вала Богу!

СВИРАЧ

Ја, ето... Како да вам кажем... Ја био мало на сабору у Азбуковици, па ме Азбуковчани коца лепо почастили... На, погледајте – купили ми овај нови новцати дудук. Свира ка десет друга!... А. Ви, доконате ли доконате?

ПУРКО

Јао, брате, Радојице, али ето, не иде...

СВИРАЧ

Да видите, људи, није то ни лак посао доконати... Никад ни у рођеној кући не можеш ни својој чељади да угодиш, а како ли беш тек свима житељима у џемату?... А о чему сте каил?

СРДАН

О чему? Ма о оној нашој проклетој воденици!

СВИРАЧ

Ако, ако... И право је... И крајње је време било... Само јесте ли што добро здоконали?

СРДАН

Најзад – и то баш у овај час!

СВИРАЧ

Е! А шта?

СРДАН

Изабрасмо, ето, баш тебе за воденичара!

СВИРАЧ

*(Са руком на уху)*

Ма кога, бре!

СРДАН

*(Са обема рукама на устима, јако)*

Тебе, тебе!

СВИРАЧ

Чујете ли, бре, ви – и ти, кмете Пурко, и ви колико вас овде има! Главом да се нисте шалили! Да је у воденици добро, сви би ви у њој! Оканите се ви мене! Зар мене нађосте да баш ја имам посла са вампиром! Мио је и мени живот, ка и вама свима... Од тог посла нема разговора! А – јок!

*(Поизмакавши се, скидајући каиу)*

А сад уздравље, па ка да ништа није ни решавано!

*(Заћућурличе дудук и без осврћа оде њушем)*

## Трећа појава

*Пређашњи без Свирача*

СРДАН

Неће, кмете Пурко, ни блента Радојица, неће ама баш нико коме је још живот мио. А де, реци по атеру, коме он није мио!

*(Осјалима, покуњеним и замшљеним)*

Па сад, браћо Зарожани, на чему смо? Где смо? И шта решисмо?

ЂЕБО

*(Грмне гласом као из бачве)*

Тамо смо где смо и били – код воденице, без воденице!

МИРКО

Мељеш само дању, и то колико да се прехраниш! Па докле, докле, Пурко, без воденичара?

ПУРКО

А зар сам ја, браћо, крив што се рашчуло надалеко за проклетство које нас гони, те већ, вала нико ни за живу главу не сме да се најми у нас за воденичара – нити ико од нас у воденици да заноћи.

СРДАН

*(Вајкајући се)*

И кад је саздасмо у оној страшној гудури! Ма, људи, код ње, чини ми се, да је мрачно у побела дана ка у по црне ноћи. Кад јој се прикучиш, језа те подиђе... Ни у сну да се не сни... С једне стране зјапи густа, мрачна шума, а са друге стране надвили се кршеви и стене, стрмени и окапине, ка да ће се сад сурвати доле све у бездану провалију! Горе тек видиш крајичак неба колик' комад погаче!

МИРКО

Ја, мили Бого, како ли је у њој кад се смрачи, кад овлада мукла ноћ и разастре се глуво доба!

## СРДАН

Не питај, ча Мирко! Једном ме нанео пут да ноћу прођем поред ње! Е, људи, остарех док прођох, идем, а остајем све у месту. Отегао се и пут, отегла се и ноћ, а воденица ка за мном у стопу... А, покрај мене – сад је пласт сена, сад грм или пањ, сад тор.... Жмарци ти миле уз хрбат, а коса подиже шубару на глави... Каквих ти приказа нисам видео! Призре ми се од пања у забрану патуљак који чучи, од врбе крај пута човек без главе, од накупљене пене у речном виру леш утопљеника!... Узалуд ти да бежиш и да вичеш – ноге се одсекле, језик се завезао, а очи ка омађијане!....

## ЋИЛАС

*(Који је доӣле ђӯшао)*

Бах, страх! Уплашиш се и престравиш, али за једну ноћ! Но, главу кад изгубиш, то ти је заувек! Лош ниједан водничар не дочека зору жив – и на послу! Омркне у проклетој воденици здрав и читав, а осване мртав, са црвеном масницом око врата ка да је гајтаном удављен.

## ЋЕБО

Авет!

## МИРКО

Караконцула!

## ЋИЛАС

Вампир!

## СРДАН

Шта је да је – ту је... Ипак нам ваља нешто радити, ако мањ' не чекате, да нам млевено брашно са неба у наћве пада...

*(Дужи ѡјајац)*

## ПУРКО

*(Зайаравиши ѡа̄ир̄љком ис̄ред себе)*

И јес', Срдане, ваља нам нешто радити... и јес', Ћебо, код воденице смо без воденице! И јес', Ћиласе, глава је човеку милија од

свега на свету!... Па, де реците и ви коју – шта ћемо с том нашом проклетом воденицом, не било је! Воденичара нема, па да га жеженим златом платимо. И оног кога би нашли, неће се примити, ако му је до живота!... Да има барем два витла, па би нам било доста млети и дањом, а ноњом – нека је носи ђаво! Али овако се све мучимо без брашна. Село велико, један витао, налога... Куд ће доспети да намеље свакоме, кад само дањом меље!

#### МИРКО

Па, и онако, брате, не може воденица бити сама. Сваки час ваља што оправити, јаз очистити, камен посецати.... Ми, ионако, имамо послова исувише....

#### ПУРКО

*(Ногајинув се)*

Хвала, Богу! Све нам је у селу добро! Овце се близне, летина поноси, говеда се обадају, народ поштен. Само та проклета воденица!

#### ЂЕБО

*(Грлајћо)*

Ама, како би било, људи, да ми узмемо пусат па да преноћимо коју ноћ?

#### ПУРКО

Е, оно јест....

#### ЂИЛАС

Ама, знаш...

#### МИРКО

Аја, не иде то...

#### СРДАН

*(Усџао и чеше се иза врајћа)*

Ма кажеш ли ти само име „вампира“, а мене промиле од главе до пете хрптом неки мравци!

*(Они шио беху полеѓали појрбушке изврнуше се насатке. Срдан се неојажено извуче и оде)*

ЂЕБО

*(За Срданом)*

А куда ти, Срдане?

СРДАН

Ете мене очас...

*(Оде)*

ЂИЛАС

Ма помени му ти само воденицу и вампира, е не скраси се више тај на једном месту.

*(Тајац)*

#### Четврта појава

---

*Пређашњи, без Срдана*

ПУРКО

*(После дубоког размишљања, пошио ојет добро зајара оним појрљком)*

Ја велим, браћо, да још једном огледамо... Да ипак, како било. нађемо воденичара...

МИРКО

А ја! Каквог воденичара, Бог с тобом! Неће нико за живу главу!

ЂЕБО

Ја, вала, не знам! Тек, мени се чини, да бисмо могли и сами преноћити...

ЂИЛАС

Ја, вала, не преноћих па макар знао туцати жито у ступи!

МИРКО

*(Прихватајив)*

Вала, синко, ни ја па макар морао кокати кокице те јес’.

ЋИЛАС

Ако би, људи, по души, гриота је најмити воденичара у онаку воденицу, где ти мазница око врата од вампирових руку не гине...

ПУРКО

Ја, гриота, није да није, али, брате Ћиласе, ваља ли нама живети?!

*(Ойейи шајац)*

СРДАН

*(Сјоља њева)*

Дођи, дико, дођи, дико./ Довече на прело, довече на прело./ И обуци, и обуци то ново одело, то ново одело!

МИРКО

*(Као њрзнуиј иза сна)*

Ене, де Срдана!

ЋЕБО

Чули га, кмете Пурко?!

ЋИЛАС

Ето, њему је још до песме!

ПУРКО

Шта ћеш, Ћиласе, младо – лудо, па пева! Ваљда нећеш да плаче!

ЋЕБО

Он пева, а ми овде трљајмо главу како знамо и умемо!

ПУРКО

*(Зловољно)*

Е људи, не знам како је вама на души, али мени та проклета воденица виси о врату ка голем камен!

МИРКО

И мени!

БИЛАС

Вала, и мени!

ЂЕБО

Напаст је, па то ти је! И куд нас да задеси ти чудо! Што се не нађе у којој другој воденици и у ком другом селу – на прилику у Овчини, него баш у овој нашој и баш у Зарожју!

БИЛАС

Е кад би зло бирало, него ти оно онако, ка по мраку, па на ког набаса на тог се и наврзе.

МИРКО

А онеме кога трпи – томе, богами, и очи извади!

ПУРКО

И 'оће вала, ако ово питање не решимо.

*(Обраћајући се свима, њреклињућим џласом)*

Али како де, реците једном, људи!

МИРКО

Овако можемо и до сутра залудничити и празнити бардаке Пуркове шљивовице, док је још у бачви буде... Него, ја велим, људи, кад ни оно попово читање не помаже да ми градимо нама другу воденицу. Хвала Богу, потока доста – имамо где!

БИЛАС

А шта ћемо с овом?

МИРКО

Па угарак у њу!

ПУРКО

Додуше, боље и то него да свет припада...

ЋЕБО

*(С њодсмехом)*

Од кмета и беседа!

МИРКО

*(Одсече се)*

Немој ту дробити!

ЋИЛАС

Та, махни се, Мирко, богати! Ко сеје со – ничу му скакавци!

ПУРКО

*(Поскочио и њоусѣајало умирује)*

Оканите се, људи!

МИРКО

Ако си и истезао греду, ниси скакао у јарину као Срдан!

ЋИЛАС

Тешто! Ма нисам затурао вилама орахе на таван ка ти, чича!

МИРКО

*(Планув, разџоройађен)*

Не лај, море!

*(И њуче шѣај њо Ћиласовим леђима)*

ЋИЛАС

*(Насрне на Мирка, Пурко хоће да га одбрани, а шамар њуче њо Пурковом, месѣо њо Мирковом образу)*

Ајој!

*(Насѣане ѣуча у којој се чују ѣовици: „Не, Ћебо!”, „Сѣани де, чико!”, „Држ’ се Ћиласе!”, „Не дај се, кмеѣе Пурко!”)*

СТРАХИЊА

*(Провири крај оџраде)*

Ала банда, приметну се кавга!

ЋЕБО

Е нећеш, Пурко!

ЋИЛАС

Држ' се, кмете!

МИРКО

Тебе ћу ја, кад не ову воденицу!

ПУРКО

*(Разбарушен, у раскораку бранећи се вешћо од кише удараца)*

Ма, људи, шта вам је!? Јесте ли полудели?

*(Дограбив бардак)*

Престаните једном или ћу ког бардаком по тинтари!

*(У шом ѿренућку јаља се Сѿрахиња закорачивши ограду)*

## Пета појава

*Сѿрахиња и ѿређашњи*

СТРАХИЊА

*(Са ограде)*

Ене – де, шта се зби! Бог и душа ови се не шале – навалили сви на једног Пурка ка вуци...

*(Обраћа им се)*

Ма, људи, престаните забога! Лакше, лакше погубићете главе!

*(Туча и даље ѿраје)*

Аја! Нит' чују, нит' хају!

*(Пошћо одбаци од себе ѿорбицу, ѓуњац и шајкачу, засуче рукаве исћод лакаѿа и јурне у ѓомилу, викнув)*

А хоћете ли већ једном да престанете?!

*(Све одѓура, ѿа засѿао, заклања ѿрсима Пурка)*

К себи руке! Даље, коме је мила на рамену глава....

СВИ

О! О!

БИЛАС

*(Виче окренути двористицу)*

Аман, Срдане! Потечи и помагај! Изгибосмо!

ЂЕБО

*(Пурку)*

Пурко, ко је овај?

ПУРКО

*(Пружајући руку Страхуња)*

Ене, ти Страхуња! Што се не казујеш, море? Куда? За послом, а....

СТРАХУЊА

Ете... Ја....Тако..... Из Овчине... Поздравио те ча Средоје!

ПУРКО

’Вала му, кад ме се сећа!

ЂЕБО

*(Дозива громомласно)*

Потеци, потеци, Срдане!

## Шеста појава

*Срдан и пређашњи*

МИРКО

*(Дојрчалом Срдану)*

На њега, Срдане!

БИЛАС

Све нас пообара ка џакове....

## СРДАН

*(Задихано њоказујући руком на Сѣрахињу)*

Зар он?

*(Баци се на Сѣрахињу)*

## СТРАХИЊА

Ја!

*(Одѣурнув ља од себе)*

Држ' се добро!

## ПУРКО

*(Док се Сѣрахиња и Срдан кошкају и омањују)*

О буди Бог с нама! Шта је вама, људи, данас!? Не може вам се цевапа дати... Све орно и готово на тучу ка пијаном запевати!

## СТРАХИЊА

*(Одѣурнув Срдана са земље)*

Држ' се, кићо!

## СРДАН

*(Ућорѣо из све снаге)*

Нисам ја кића, ја сам Срдан!

## СТРАХИЊА

*(Одбацив ља њодаље од себе)*

А ја – Страхинја!

## СРДАН

*(Једва се задржао да не њадне најѣрашке. Полазећи Сѣрахињи у сусрећ као да ће оћетѣ да ља најадне)*

Из Овчине?

## СТРАХИЊА

*(Сѣремајући се за најад)*

Ја!

СРДАН

*(Кроз необуздан смех)*

Ех, брате, што се одмах не казујеш?

СТРАХИЊА

А, што?

СРДАН

А шта теби онако дође баба Мирјана у Зарожју?

СТРАХИЊА

Тетка по мајци. А што?

СРДАН

А мени баш баба! Амо руку да се поздравимо!

*(Срдачно се здраве)*

ЋИЛАС

*(Дохваћив са земље бардак даје га Пурку)*

Е онда да наздравимо!

ПУРКО

Па кад овако, Страхиња ка из небуха паде међ нас, и право је, и право је... Седите, људи.

*(Пошито сви седну додаје бардак Мирку)*

Де, богати, Мирко, наздрави!

МИРКО

*(Оћилу снув мало из бардака, љрекрсти се)*

Е, браћо, срећан дан, срећан рад, срећно виђеније – да Бог да!

*(Додајући Страхињи)*

Деде, Страхиња!

СТРАХИЊА

Е хвала вам, браћо!

*(Пошито оћилује мало додаје даље бардак који иде из руке у руку. Обраћајући се Срдану)*

А кажеш од Мирјанића си?

СРДАН

*(Усїане и ѿведе Сїрахињу коме ѿказује руком)*  
 Ене она кућа, што видиш тамо у брду... То је наша.....

СТРАХИЊА

*(Одлазећи са Срданом у разгвору)*  
 А тетка Мирјана још жива?

СРДАН

*(Одлазећи)*  
 Жива – и треће зубе променила... Ма њу ти је и смрт заборавила.  
*(Оду)*

Седма појава

*Пређашњи без Страхине и Срдана*

ПУРКО

*(После обрађивања бардаком)*  
 Е вала, људи, овако не иде! Ми смо се, Богу хвала, често саста-  
 јали, често смо се, што но реч, и споречкавали...

БИЛАС

*(Уиадне)*  
 А, богами, и побили!

ПУРКО

Али још никад овако душмански ка малочас!

МИРКО

Батали, кмете, богати!... Било па прошло! Што то заподиреш!?

ПУРКО

Та ја кажем само...

## БИЛАС

Окани се, море! Живи се људи кашто и споречкају, па и побију.  
Људи су, чудна ми чуда!

## СВИ

Јест'! Јест'! Тако је!... Батали, кмете! Батали!

## ПУРКО

*(Пошио мало ѿоћуѿа, ѿоче)*

Па шта велите, људи? Хоћемо ли тражити воденичара или градити другу воденицу?

## МИРКО

Да градимо другу!

## ЂЕБО

Да чувамо сами!

## БИЛАС

Аја! Да развалимо ову!

## МИРКО И БИЛАС

Нећемо!

## ЂЕБО

Хоћемо!

## ПУРКО

*(Сѿишиавајући их)*

Полако, људи, народе, браћо!

*(Цичећ' кроз зубе)*

Шта полако? У ову угарак! Другу градити! Нећемо ми због воденице да погубимо главе!

## ЂЕБО

Гради је сам! Какав угарак!?

ЋИЛАС

Право вели чича Мирко!  
(Бучна свађа)

ПУРКО

(Иде од једно̄ до дрӯго̄, мла̄ӣара рукама и умирује)  
Ама, људи, браћо! Чекајте! Баталите то сад..  
(Више за себе)  
Е та воденица, у гроб ће ме отерати!  
(Одједном дозив)

ПОП

(С̄иоља)  
О-о, ПУРКО!

СВИ

(Зас̄иала даха)  
Поп!

ПУРКО

Оој, попе!

ПОП

(Као̄ зоре)  
Сӣфидер, амо на пут да те нешто припитам.

ЋЕБО

(Као да са̄гледа о̄ӣкровење)  
Пурко, ете ти прилике!  
(Док сви зијају ӣӣа ће рећи)  
Могао бих га припитати...

МИРКО

(Уӣада)  
За воденицу, море!

ЋИЛАС

Зар опет да чита?!

## ПУРКО

*(Одлазећи)*

Та читао је, Ђебо, и читао, ма никакве вајде!

*(Оде)*

## МИРКО

*(За њим)*

А шта ћемо и ми овде сами, ког белаја!

## ЂЕБО

'Ајдмо и ми, па куда он, ту и ми.

## БИЛАС

И право кажеш...

*(Полазећи)*

Нема друге, но 'ајдемо!

## МИРКО

*(За њим)*

Е награбусисмо ко нико наш.

## ЂЕБО

*(Одлазећи за њима)*

И још ћемо горе награбусити.

*(Оду. Пауза. Чују се двојнице, ѿиха далека ѿсма и нејасни дозиви у брдима. Затим наиђу Сѿрахиња и Срдан)*

## Осма појава

*Сѿрахиња и Срдан*

## СТРАХИЊА

*(Мало-помало ѿа ѿогледа у воденицу, не одвајајући ока са ње)*

Да, да...

СРДАН

Гледаш, је л', у воденицу?

СТРАХИЊА

Гледам.

СРДАН

Е наопако, што ти испричах!

СТРАХИЊА

Чуј, не знаш ти мене.... Ма само да нисам за путем, е бих, вала, окушао срећу!

СРДАН

(У чуду)

Страхиња!

СТРАХИЊА

Тако како ме чу, Срдане... Једном се мре...

СРДАН

А зар воденичар код твог заната?!

СТРАХИЊА

Ех, занат – занат!... Одбио ми се посао од срца, па то ти је...

СРДАН

А вампир?

СТРАХИЊА

Чудна ми чуда – вампир!

СРДАН

И не би те било жао, Страхиња, да тако млад улудо изгубиш главу!?

## СТРАХИЊА

Вала, не! И тако сам бескућник. Сигурно имам за кога да живим...  
Сит сам невоља, баш доведе...

*(Ту ћокаже на љуш)*

А и тако би већ једном свега да се манем...

## СРДАН

И јеси, брате, на своју руку! Променљив си ка време! А зар не рече стојич – навратих у Зарожје да се алалим са знанцима и пријатељима пред одлазак у свет!

## СТРАХИЊА

Тако ће и бити. Ја од тога и не одступам. Отићи ћу бестрага и ко зна, Срдане, кад ћемо се видети.

## СРДАН

Не! Не разумем те ја, Страхинја. Кажеш – замерају ти неки у Овчини што си припалио дуван! Их, брате, грех и покора!... И ко то каже, сигурно сам олош и шуша! Колико ја чујем, у Овчини те сви воле, сем кмета Живана – он је већ и тако ценабет, а у Зарожју, знам, сила те цене, нарочито откад се врати од осаћанских зидара, из мајсторије.

## СТРАХИЊА

*(Седајући)*

Ма не кажем ја да није... Али...

## СРДАН

*(Пошито и он седне, наваљујући)*

И што но реч', ваљао би нам, ваљао би ти нама свима...

## СТРАХИЊА

*(Нехајно)*

Ех, ваљао! Грдна штета и силан губитак – један Страхинја мање, један Страхинја више...

СРДАН

*(Као љућинув се)*

Не говориш, Страхиања, по души. Не иде ти реч од срца... Оно јест – ваљан човек ваља свуда ... Али би овде баш нама био пешан и нужан ка насушна кора хлеба.

СТРАХИАЊА

Можда. Не браним... Но ето, што реших – реших.

СРДАН

Е не да ти враг мировати! Ка да те [...]³ тера у пропаст.

СТРАХИАЊА

Вала, и то да знам – и тад бих.

СРДАН

И одистински велиш у свет?!

СТРАХИАЊА

Идем да окушам срећу и тамо. У Овчини за мене ње некако ка да није било... Од малена сам остао сироче... А знаш, сироче ка сироче. То ти је исто што и бити несрећан, што и живот без живота, што и готово проклетство! И шта знам друго.... У свет вала, Срдане, па шта ми да Бог... Знам нешто заната, скунаторио сам и коју пару, па у Посавини похарчићу ово снаге, ако ме смрт не претекне...

СРДАН

Нећеш више у Овчину?

СТРАХИАЊА

Никад и ни за живу главу!

---

<sup>3</sup> На овом месту интервенцијом је додата реч „ђаво“, а основни текст је нечитљив јер је прекрижен црним мастилом.

СРДАН

*(У неверици)*

Е-е! Тако баш! Ка отпадник. А видиш, ја ето не бих могао да се откинем од куће. Одем ти из нашег Зарожја до ваше Овчине, па канда одох преко белог света!

СТРАХИЊА

Не бих ни ја, али кад се мора... Није ми било тамо опстанка.

СРДАН

Да ти није ко натрунио?

СТРАХИЊА

*(Немарно)*

Није.

СРДАН

Или да те није ко из пизме увредио?

СТРАХИЊА

Ма не!

СРДАН

А да те није онако снашло неко зло...Ка на прилику због девојке?

СТРАХИЊА

Ма не рекох ли ти да не и не!

СРДАН

Е онда шта је, реци, брате, сам да се не домишљам и да не нагађам!

СТРАХИЊА

*(Невољно)*

Шта има да ти казујем, кад ми се не може помоћи.

СРДАН

Ни ја!?

СТРАХИЊА

Ни ти, Срдане, а видим да би.

СРДАН

Ни кмет Пурко?

СТРАХИЊА

Вала, ни он.

СРДАН

Ни цело Зарожје?

СТРАХИЊА

Нико.

*(Тајац. Мукли и покуњени, наиђу одоздо – кмеи Пурко, Мирко, Ђебо и Ђилас. Поишо поседају нешио даље од Сйрахиње и Ср- дана сйану да хучу и да одмахују злавом)*

### Девета појава

*Пурко, Мирко, Ђебо, Ђилас и иређашњи*

ЂЕБО

Осврни, обрни, аја, не иде.

ПУРКО

*(После дугог иромишљања и ћушања)*

Чусте ли, људи, попа?

СВИ

*(Одмахујући злавама)*

Чусмо, ја!

ЂЕБО

Сад ка оспоречкава и пребацује.

МИРКО

Видећете ви, рећи ће он и то – како вампири, како привиђења!  
Нема ту ништа... Шушнуло негде нешта, а ми надали вику. Па дабоме, мора се народ застрашити. Ако говеда ричу, она ричу и онако – говеда су, шта ће друго. Пси лају зато су и пси. Ако понеко умре, мре се ионако. То није никако чудо... А волео бих ја њега да видим, да само једну ноћ – не више, преноћи у нашој воденици! Да га после чујем како ће да предикuje!...

СРДАН

*(Умеша се)*

Поп ка поп! А и шта би он, не помаже овде читање и молитва, него угарак или јунаштво!

ПУРКО

Тха, шта га знаш, Срдане, да покушамо још једном, но... Ето....

МИРКО

Сад зановега – може му се.

ЂИЛАС

Што не каже, брате, отворено да неће!

МИРКО

Па да знамо на чему смо...

ЂИЛАС

Па чиста посла...

СРДАН

Море, људи, и боље је што неће.

ЂЕБО

А што?

## СРДАН

Што?! Тако – наш ти је поп у том читању и молитвању копа намђорасте руке. Знате ли оно кад му се разболе пет назимади од гронице?... Лепо их он сатера све у свињац, па удри у молитве.... И да видите, хвале нека је Богу, сила им поможе – четверо липсало, а оно друго све оздрави и ка да руком однесе.

## ПУРКО

Не враголи, Срдане!

## СРДАН

А оно кад ограђива тарабу, па се убоде грдним глоговим трном усред табана, да није могао на ногу стати... Ко ће ка поп! Онако седећи натуче петрахиљ, па читај и све усркуј – колико га боли, и што да причам, и ту му читање зорли поможе – није ни пуне две недеље ’рамао на штаци док се убодина не огноји и трн сам не изиђе!... А јесте ли га чули ономадне!

## СВИ

Нисмо! Е! А шта?

## СРДАН

Утече му рој пчела испред носа, а поп натучи петрахиљ, па потечи низ трњак за њим да чита и молитва... Изгуби читу и сав се изгреба и изубија...

## ЂЕБО

А ухвати ли бар рој?

## СРДАН

А рој утече... Вели да је за то и сам крив – „што је премрсио ове недеље среду”, а ја вама ево кажем – кад си он овако молитва и чита и не поможе себе, ја како ли ће његова помоћ бити другима!...

## ЂЕБО

Е, вала и јес’ тако, Срдане! Зар не, људи!?

БИЛАС

Ма опет... Ка велим... Не вели поп ипак лоше за воденичара...

ПУРКО

Не вели, не вели, ма де само га ти нађи!

МИРКО

Није то јаглуk у гуњцу, или кеба за пасом, или марвинче на улару – но човек!

ПУРКО

Ја, брате, човек – божје створење, а не тварка и живинче!

СВИ

Човек! Човек, ја! Човек, но!

МИРКО

А нађите ви мени и сулуда људска створапод капом небеском, коме није до себе и коме се не мили живети!

ПУРКО

*(Више за себе, њрекрсџивши се)*

Нека Бог сачува сваког хришћанина ђавоље маштарије!

СВИ

Јес', јес', брате! Свак се боји за себе, ка и ми! Волиј ти човек себе но другог! А ја, нема од тога посла ништа.

ПУРКО

*(Као досећен)*

Аха!.... Да..... Да.... Он – Страхиња... Шта га знаш!... Не знаш ти где помоћ чека!... Може нам кога из Овчине казати.

*(После узимања даха, разђоворно, Сђрахињи)*

Па како си, Страхиња? Е овај проклети кметовски посао, па се честито и не поздрависмо...

*(Усђане и дохвати бардак)*

Ти и не пину оточи! Де, прихвати се! Може бити уморан си!

СТРАХИЊА

*(Узимајући бардак)*  
Вала и јесам.

ПУРКО

А одакле тако?

СТРАХИЊА

Од куће.  
*(Найнеће бардак, ња брже одујми)*

ПУРКО

Да није скакавац?

СВИ

*(Око Страхине)*  
Шта би?

СРДАН

Или 'очањка грлић запрла?

СТРАХИЊА

*(Кроз смешак)*  
Зар ви у Зарожју овако нудите путника?

ЂЕБО

Ваљда празан?

ПУРКО

*(Узима бардак и мућка га крај уха)*  
Е, људи, где се обруках! Празним бардаком понудих госта!  
*(Журно с бардаком ујирчи у кућу)*

Десета појава

---

*Пређашњи, без Пурка*

МИРКО

*(Страхујући)*

А јеси наумио далеко?

СТРАХИЊА

*(Озбиљно)*

Богами, далеко.

ЂЕБО

А докле?

СТРАХИЊА

Може бити чак у Посавину.

СВИ

*(У чуду)*

У Посавину!

БИЛАС

Е-ла! Е-ла!

МИРКО

Волиш да зидариш, да градиш...

СТРАХИЊА

Раду и невољи још сам се од малена научио. Они ми никад не гину...

*(Врати се Пурко са најуњеним бардаком)*

## Једанаеста појава

*Пурко и пређашњи*

СРДАН

*(Пурку у поверењу)*  
Вели у Посавину ће.

ПУРКО

*(Преозбиљно)*  
А што, море, Страхуња?

СТРАХУЊА

Мора се, Пурко.

СВИ

*(Погледају у Страхуњу зачуђено)*

СТРАХУЊА

*(Пошито се наије из бардака, извади лулу иза појаса, и кад је зајали немарно ушито)*  
Ви овде нешто већате, чини ми се?

БИЛАС

Море, муку мучимо.

СТРАХУЊА

*(Одбивши један дим)*  
Е? А што?

ПУРКО

Та остали смо без воденичара... Не можеш ниједнога наћи!

ЋЕБО

Нико не сме, брате, не сме, па то ти је!

## ПУРКО

Нек чудо у воденици дави људе... Ниједан воденичар не може да се одржи. Омркне здрав и читав, а осване мртав.

## СТРАХИЊА

*(Замишљено)*

Ама казују то овамо по Овчини.

## ПУРКО

Е? Казују, казују, а ми муку мучимо...

## СРДАН

Село велико, воденица једна...

## МИРКО

Па и у њој нека анатема...

## ПУРКО

Да градимо другу, богами, нисмо ни кадри.

## ЂЕБО

А за новог воденичара не можемо наћи храбра човека!

## СТРАХИЊА

Не можете...

*(Тајац)*

## ПУРКО

Па шта да чинимо сад, људи?

## МИРКО

Ја, вере ми, не знам!

## БИЛАС

Ни ја!

## ЂЕБО

Ни ја, вала!

## ПУРКО

Дошло је већ да се село расељава или да још ово покушамо.

## СВИ

*(Радознало)*

Збори, збори само, Пурко!

## ПУРКО

Чуо сам да у Азбуковици, у неког старца Ивка има чудновата књига... Такао књига нема нигде, нити је која дошла до људских руку на овај начин.

## СВИ

Ене! А како?

## ПУРКО

Има више од двадесет година како се Ивку приснило – дође му некакав старац, бео као овца, сав у белом руву па му рече: „Синко, Ивко, не било ти просто, а ко не одеш пре сунца до манастирине. У оној дебелој шупљој букви има једна књига, у њој је уписано све на свету”...

## СРДАН

Гле, чуда!

## ПУРКО

Тако једне, тако друге, а тако и треће ноћи. Немаде куд Ивко, нег’ порани рано, пре сунца, паоде право у планину до манастирине, а кад тамо нађе и дебелу шупљу букву и стару престару књигу, писану све на нечијој кожи. Однесе је Ивко кући и од онда се рашчу по народу – како нема боље молитве од оне, коју Ивко прочита из те прегрдне књиге, укорене у дебелу бивољу кожу, а коре јој дошле шисто мрке и дебеле ка даске...

## ЂИЛАС

*(Ђебу)*

Ма чу ли, Ђебо?

МИРКО

Њему, њему, кад смо и код попа без попа!

СРДАН

Ме не помажу ту, кмете Пурко, ни пара царевица, ни вода аци-  
јазма, ни књига инџијела, него човек – човек!

ПУРКО

Ја, Срдане, човек!

ЂЕБО

Море, чова и по!

ПУРКО

*(Са нагласком)*

И то нарочито храбар човек!

*(Тренућак мучне пшенице)*

СТРАХИЊА

*(Усјавиши решен, одважно)*

Знаате, људи, шта!

*(И осјали поскачу и скује се око њега)*

ПУРКО

Шта?

ЂЕБО

Шта?

МИРКО

Шта?

БИЛАС

Шта?

СРДАН

Шта, Страхинја?

## СТРАХИЊА

Ево, ако хоћете, ја ћу вам бити воденичар!

## СРДАН

Страхиња, мани се белаја!

## ПУРКО

Ти?

## МИРКО

*(Мршћећи се)*

Бог с тобом, Страхиња!

## ЋИЛАС

Окани се вражјег посла!

## СТРАХИЊА

*(Као горе, гојов на све)*

Јест, ја!... Барем за једну ноћ... А после већ видећемо, како Бог да!

## СРДАН

*(Више за себе)*

Ух, та проклета воденица!

*(Сћрахињи, молбено, усрдно)*

Немој, брате Страхиња! Не шали се главом!

## МИРКО

Па ето ти ћеши тако у Посавину!

## СТРАХИЊА

Нећу... Предомислио сам се... Баш сам рад да вам чувам воденицу, макар само једну ноћ и то вечерас... Кренућемо још одмах... Спремићете ми жита, да воденица сву ноћ меље, а за мене већ не брините се! Ја, ја...

ПУРКО

Ма знаш како је, Страхуња...

СРДАН

Дакле, примаш се!

СТРАХУЊА

Примам, онако ка што сам рекао – само за једну ноћ!

ЂЕБО

*(Ђиласу)*

Е овај Страхуња има да заглави!

ЂИЛАС

*(Ђебу)*

Можемо још и с кадијом посла имати!

МИРКО

Ма ово ми, Ђебо, испаде некако напречац... Да не погрешимо...  
Е, тај вампир!

ПУРКО

Страхуња, амо руку!

*(Осталима)*

Браћо, хвала Богу, најзад решисмо најглавније питање нашег села!... Па, у име Бога, на посао у воденицу – из ових стопа!

*(Завеса)*

---

 ТРЕЋИ ДЕО
 

---

Воденица у Зарожју

Унуџрашињосѣ заџушиѣене воденице од брвана, са виѣлом и чеџра-шаљком, бучуком и друџим.

Кар виѣла две-ѣри вреће са жиѣом.

Право је ѣрозор, у коме се види наџушиѣено небо и дивљи ѣеџаж ѣудуре.

Лево – ѣрислоњене су сѣубе уз оѣвор на ѣочађалом ѣавану, и сасвим у дну, сѣоредна враѣа.

На средини ѣламса, разџорена, ѣек ѣодложена ваѣра.

По уџловима мреже ѣаучине и фаниѣасѣичне сенке.

Пред ноћ је, која се као дим зџрће. Време је уѣиѣано. „Каѣиѣо, чак доле ниже воденице на броду, хукне вода јако. Ниџде се не чије ниѣиѣа. Само ѣдеѣиѣо звонаџ зазвони крај реке, или совѣѣа завије у шуми, или се из села озџо чује ѣдекоѣи ѣас да залаје два-ѣри ѣуѣи, ѣа уѣуѣи“.

Одједном, враѣа се наџло и с ѣреском оѣворе и на ѣима се укаже Сѣрахѣња, засуканих рукава, заденуѣих ѣѣиѣоља у ѣоѣас и са ѣоџолемим сѣаблом на ѣлеѣима. Сеѣиру одбаѣи у крај, а сѣабло сѣусѣи ѣоред ваѣре и на ѣеѣа седне.

---

 Прва појава
 

---

Сѣрахѣња (сам)

## СТРАХИЊА

(Оѣируѣи руѣѣем узетѣим иза ѣѣканиѣа, зној са чела)

Е сила ме намучи! Ка да поделисмо мегдан. Урасло жилиње, у камен, па се не да и брани ка жив човек. Али му ипак дохаках...

*(Сїоља се чује ѿсма: „Повела је Јелка/ Два коња на воду/ Једноѿ војновоѿа/ Друѿоѿ браївоѿа/ Војновоѿа коња/ Бисїром водом ѿоји/ Браївоѿа коња/ Муїном водом ѿоји” Сїрахиња ѿошїо набаца г̀рање на ваїру, заглеа се ѿраво у ѿламичке, ѿа онда у рубац)*

Ех, шта ћеш! Нисам могао да се одбијем даље... Не да ми нешто... Вуче ме и држи ка младар жилиње... Нисам се ни ја дао ишчупати. него овако нека ме други посече, удави, здроби!... Боље је и то, но гледати овај зулум кмета Живана – „душмана”!... А и Радојци после ће бити лакше да ме заборави, кад ме више не буде било!...  
*(Далек дозив)*

СРДАН

*(Сїоља однекуд, с друге сїране реке)*  
Ооо! Страхиња!

СТРАХИЊА

*(Са ѿрага)*  
О-ој! Ко ме то зове?

СРДАН

*(Као г̀оре)*  
Ја сам – ја... Ја, Срдан баба Мирјанин!

СТРАХИЊА

Шта је, море?

СРДАН

*(Изблиза)*  
Приђидер ближе јазу, да ти нешто кажем.

СТРАХИЊА

Ма ’ајд’, Срдане, слободно амо! Неће зло на човека, док човек на њега не крене! Прођи само од друге стране, изнад бране, па ти ни длака с главе неће валити!

СРДАН

Би' ја, али...

СТРАХИЊА

*(Пошав му у сусрећ)*

Ма де, не бој се... 'Ајде слободно ка у рођену кућу.

*(Јави се Срдан, са буклијом и ѿорбицом на рамену)*

Друга појава

*Срдан и Страхуња*

СРДАН

*(Сћрашљиво, унезверен, муцаво)*

Пи-пи-пни, Стра- Стра-хиња, моју руку...

СТРАХИЊА

*(Држећи Срданову руку)*

Цептиш ка прут!

СРДАН

А ти?

*(Сћави му руку на срце)*

И не осећа се.

*(Узме Сћрахињуину руку и сћави је на своје жруди)*

А моје?

СТРАХИЊА

Цакће ка сат.

СРДАН

Ка тиче које на крилетке хоће даполети!... Страх ме је, Страхуња, па то ти је... Чим мрак, а ја ти најволиј кући, крај огњишта. Бежим ти од гробља, од ћуприја, од развалине, од раскршћа и воденице – ка ћаво од крста... Да кажеш нисам слабачак... Јак сам ја – и стену могу да покренем, али, ето, изда ме брзо срце... Одсеку ми се ноге... Одузме ми се глас.

## СТРАХИЊА

А ја, кад ме пут на њих нанесе... Ја само затурим шајкачу на затиљак и запевам колико ме грло носи!...

## СРДАН

*(Задивљен)*

Е јунак си, јунак, Страхинја!

## СТРАХИЊА

Јунак! Не бих рекао... Невоља и зло натерају човека да почини чуда и покорје.

## СРДАН

Велиш невоља и зло! Хвала нека је Богу, ја за њих мало знам. Пазе ме у кући сви – и тајо и наја и баба Мирјана – сва чељад, али ме ето од малена плашили...

*(Прича)*

Једном само, заноћио ја сам самцат код тора у колиби, па целу ноћ не сведох ока. Ка нека немам да из мрака вреба и чека само да скочи на мене – тако ми се све до зоре чинило. Хтедох ти пресвиснути под губерром... А после, разболех се, бунцах у врућици, и да не би баба Мирјане да баци угљевље и обаје, скопних ти ка груди снега...

*(Подсећивши се)*

Кад поменух грудуну...

*(Показујући прво на њорбицу, а затим на чујџуру)*

Овде ти у торбици шаљу моју грудуну сира са кајмаком у застругу, комад проје и главицу лука, а ово у буклији препеченица ка гром – дар ти је од кмета Пурка. Знаш, да ти се ноћас нађе – злу не требало!

## СТРАХИЊА

Е хвала и твојима и кмету Пурку на старању! Дабогда и да им се врати!

## СРДАН

*(Одломне комад њроје)*

Дела! На, па ето кајмака, а ево и овчјег сира па прави „шару-мару”.

## СТРАХИЊА

Ма, де лако ћемо за јело... А и није ми сада до њега...

*(Срдану који хоће већ да иде)*

Зашто не поседиш мало?

## СРДАН

Би’ ја да није привиђења... [...]⁴ Замислити само – усред села, на раскршћу, видиш приказу... Стоји она као стожер, а платно јој се отегло низ леђа – и читав аршин по земљи. Груја Спржа је баш на Бадњи дан увече ишао кући доцкан, око глуво доба, па срео на раскршћу црно јаре... О буди Бог с нама.... Анатема га било!

## СТРАХИЊА

Ма то је све будалаштиња и узалудна плашња!

## СРДАН

Ма да видиш, Страхиња, и ђавоља маштанија...

*(Ушањив гласом)*

Лицем на Благовести, баш у глуво доба, иде Момир сам путем... Ни где се ништа не чује, а помрчина ка тесто... Док ништа ти Бог не даде, затутњи, рекао би, земља се тресе.... Момир застаде ка да се скамени, а поред њега пројури дете на голом коњу – и за њим читава ергела коња... Оде, вели, некуд ка ветар, отутњи, рекао би све се поломи...

*(Показује руком на врати)*

Ево овде сам најтањи, а ко није истина....

*(Бранећи се од облећа вечерње лејџирице, њресџрављено)*

Јој, Страхиња!

---

⁴ У оригиналној верзији пре речи „замисли” стајала је још једна реч која је нечитљива због интервенције на тексту.

СТРАХИЊА

Е!

СРДАН

А-и!... Ух, болан!... Бог с нама!!!

СТРАХИЊА

Шта ти је, збори!

СРДАН

Ве-шти-ца!...

СТРАХИЊА

Ма, де је видиш, Срдане!?

СРДАН

*(Показујући руком)*

Ене је, ене је!... Улете баш кроз прозорац!... Сад, ене, заврну горе правце на таван!... Ене је, ене... Видиш ли је?!...

СТРАХИЊА

*(Нехајно)*

Ех... Па шта?!... И нека је.... Лептирак ка̄ и сваки други лептирак!...

СРДАН

И велиш – лептирак!!! Трице и кучине!!! Не вермаш ти то колико ни лањски снег!... Питаћемо се ми сутра за здравље! Ту, где је та кладетина, лежиш ти без јава, а око гуше ти само црвена масница ка̄ да те неко шинуо гујом...

СТРАХИЊА

И нека ми буде, вала! Није мени, Срдане, до живота, колико ни до тог вашег вампира!... Што пре скончам, мање ћу несреће да знам...

СРДАН

А велиш – и несрећа?

СТРАХИЊА

И она.

СРДАН

И зло?

СТРАХИЊА

И оно.

СРДАН

И невоља?

СТРАХИЊА

И она.

СРДАН

Зато теби није ни до лептира ни до вампира?

СТРАХИЊА

И зато и због другог... Али није земан да о томе јагланишемо... Сад сам ту, па шта ми Бог да.... Несрећнији не могу да будем, но што сам... Никаква штета и да ме више нема. Наћи ће се други воденичар и воденица ће млети и одсад ка̄ и досад. А ти не страхуј више. Видим те место те не држи. Може те друга врућица стрефити, па тетка Мирјана мене ће онда на зуб!... 'Ајд граби за времена!

СРДАН

*(У осврћу засѣао)*

Е чуј, Страхиња... Само ако останеш жив, вала, морам нешто големо за тебе да урадим...

СТРАХИЊА

Боже здравља, Срдане!

СРДАН

Уздравље! Уздравље, Страхиња!

## СТРАХИЊА

*(Исџраћајући ѓа)*

Уздравље, Срдане!... Поздрави ми и тетка Мирјану и кмета Пурка... И све Зарожане.

СРДАН<sup>5</sup>*(Оде)*

## Трећа појава

*Страхиња (сам)*

## СТРАХИЊА

*(Зайвори враџа џешком џречаџом)*

Е умал' да се одам... Заустих да рекнем, и њу – Радојку, и све што ме је на ово нагнало... Али стегох зубе... Не зна он – младачак је још – шта је све љубав у стању да почини... Чуда над чудима. И што сам увратио у Зарожје, а не одох Осаћанима у Посавину, и што се примих за воденичара у овој проклетој воденици – све сам ја то урадио за ради ње и по ради ње... И ете, Бог ми је сведок, кад ми није суђена она и кад ми нема живота а њом – и главу да изгубим неће ми бити ни лечка жао... Овако пре, но у свет и потикање... А сад на посао!...

*(Усџумара се џо воденици, оџвара врећу жиџа, сасиџа у кош, укарарује камен да сиџније меље)*

## СРДАН

*(Сџоља удаљујући се џева)*

Моштанице, водо племенита/ Успут ти је, селам ћеш ми драгој/  
Нек не пије Моштанице 'ладне/ Испиће ми моје очи чарне/  
Нек не коси око реке траве/ покосиће моје косе плаве.

<sup>5</sup> У основном тексту аутор је, највероватније случајно, испустио да допише „Срдан” испред дидаскалије „Оде”. Интервенција је приређивачева.

## СТРАХИЊА

*(Засѣао, ослушкује)*

Срдан! Пева – разгони страх! Ех, боји се! Кад бих се и ја нешто уплашио за себе, али ето не могу... Ма због ње ја сам у стању све да починим, па и да умрем, то ми и тако не гине. Ако се она уда за другог, ја ћу излудети или ћу кога убити или доћи главе себи! Што ми је, то ми је! Још ову ноћ...

*(Одзурнув брашно у мучњаку)*

Тка ли, тка ка разбој... Још само кладу и пиштоље да средим, па онда и с алом и враном на мејдан!

*(Пошѣо ѿод донетѣу кладу ѿошѣури ѿањѣћ, ѿокрије је зѣубером и ѿако је намесѣи као да неко жив ѿод њом сѣава. Онда узме ѿишѣоље и загледа их)*

Ала сам их набио, до вршка! Стало и по парче челика и по један салауски маријаш! Ако један омане, неће, вала, други! И сад – на таван!

## СРДАН

*(Издајека)*

О Страхѣња!

## СТРАХИЊА

*(Прилетѣев ѿрозорку)*

Ој-ој, Срдане! Оста ли жив?!

## СРДАН

Жив сам, жив, али ми страх памет утера у кости, те сметох с ума да ти још нешто кажем...

## СТРАХИЊА

А шта то, море?

## СРДАН

*(Зайѣњући из свѣх зласних жица)*

Поручио ти кмет Пурко да добро углавиш прешагу на вратима, и...

## СТРАХИЊА

И?...

## СРДАН

*(Као боре, њосле ѡредах)*

И да не заборавиш да угнаш у сваки пиштољ по салауски ма-  
ријаш... Знаш, то се ваља...

## СТРАХИЊА

Добро, добро!

## СРДАН

*(Као боре)*

Јеси ли добро чуо?

## СТРАХИЊА

Јеса, јесам!...

*(Више за себе)*

Е тај кмет Пурко и онај рчин од човека тамо у Овчини...

*(Зурећи кроз ѡрозор)*

Овчина... Негде тамо доле, ехеј, чак, чак онамо, иза Голог брда...

На њему сам мало застао и погледао осојем... Међу осталим кућа-  
ма види се и кућа кмета Живана... Зграде се око куће шћућу-  
риле... Онда дође сеновит гај, а чак горе ниже бреста травна  
рудина, растрта ка ћилим. Никада се не бих те лепоте нагледао,  
па да стотине година живим, гледам очима, а осећам да ми се од  
срца нешто откида... И све се згуснуло у сузу и у слику њену. Ка да  
је још једном последњи пут видех или ми се тако учинило – неко  
чељаде наиђе из куће, али ка она уђе у шљивар, ухвати се за  
грану, погледа пут Голог брда и заплака се ка сиња кукавица...  
Тхе, шта ћеш!

*(Оде и седне крај вајре)*

Сиромашак сам, али нисам скот! Узалуд ми је сад јадиковати, што  
улудо текох оно кућице где мишљах да свијем своје гнездо...

*(Зачује се негде из зида учестјано њовучено „зри-зри!, ња за час и оно уишхне, несјане)*

Неће се више у њој ни попац чути!... Сад ће, ето, остати све пусто... Доћи ће сеоска стока, те потргати оно мало њивине – и утрти оно нешто поврћа... Обрашће моја кућица у коров, а пиндру покриће маховина... Ни камен на камену неће остати...

*(Одједном заиуињи као да се балвани сјројошјавају низ њланину, а око воденице заужди вејар да се све сјпресе. Сјрахиња са руком на њишиљу за њасом, нагло у осврју)*

Ко је?!

*(Понавља)*

Ко је – одговарај кад те питам?!

*(Враија се ѡресу, дрмусају, хоће да излеише из шинова)*

Ма чујеш ли кад ти кажем, ко си – одазивај се!?

*(Дојури враиима, одгурне завор и засјане у раскораку, расишијране косе сав заиахнуи силином вејра)*

Нико! Само олуј и глуво доба!

*(Зайварајући враија)*

А и ко би могао бити! Ја сам ту – и шта! Па ништа! Нека дође да се огледамо и сто Живана Душмана и тисућа караконцула, ала и Кромих Даба!... Не бојим се ја јер ми је и тако до живота мало стало!

*(Зачује се ѡихо шушкање ѡ ѡавану и ѡоду, а заиим шкријуијѣреда и ѣребање ѡ враиима, а онда цијукање и завијање, врисак и кикоиј, јечање и зајомагање, јаук и ѡесма, бубњеви и ѡаламбаси, дрека и бука – све измешано са живоишњским ѣласовима мачке, ѡса, коња, вола, овце, козе, иијд.)*

Нећу да отварам!

*(Бранећи се од ноћне леиширице која ѣа облеће)*

Ма нећеш ми побећи па да си вила, а не вештица!... Ене!... Оде у рупу под воденички точак!...

*(Засјјаје и ослушкује)*

Ала се чује прсак под бадњем ка да се све бродаркиње и загоркиње скупиле на купању.



## ВАМПИР

*(Дигавши се полако, као орлушина, приђе оној клади. Наједан-  
иуи се сјури на њу, стиане је ногама пришезати и рукама давиши.  
Али убрзо, као одбачен, сироиошиа се на под са језивим ур-  
ликом. Онда, полако се придиже, посијаја тако посијаја, диже  
засиор с класе и викне да сва воденица одјекне)*

Еј, Сава Савановићу, деведесет година вампирујеш и не оста без  
вечера као вечера!

*(Пође почку ка месту где се и појавио. Страхуња уиом оиали  
обема пушкама са павана. Свеило се угаси. Нешио цвркну. И  
настиа дубок мрак. Сиубе се сручише, а за њима прво шишиољи и  
зашим шуй пад и јечанье, придушено, сиравично, док свуда оиет  
не настане гробан шајац. Тако дубок и дуз иренушак. После дузе  
паузе прво крејко и јако закукуруикне пешао, па онда зрчно сва-  
нуће. На поду лежи раздрљени и разбарушени Страхуња крај  
разбацаних шишиоља)*

## СТРАХУЊА

*(Будећи се)*

Где сам то ја?...

*(Досећајући се)*

Да, да... Лепо се свега сећам шта је било.

*(Узима прво један па други шишиољ, слављајући их за појас)*

Прво сам једним, онда и другим опалио на утвару... И онда мрак –  
ка у гробу. Би ме савладао да оманух или да барут не ухвати!...

*(Устиавши отвори завор на вратиима и наиђе на сиубе)*

Гле, и ове мердевине пале!

*(Подигне их)*

Тако!

*(Сиазивши кају)*

Моја капа! Е, чуда над чудима... Није ми друге, но сада да идем  
лепо да се умијем па онда у село!

*(Изиђе на сиоредна вратиа. Насиане мир, сунце продире у воде-  
ницу. Чују се цвркуиши шишица и прсак воде на јазу. А зашим гла-  
сови шоља код главних вратиа)*

ПУРКО

(Сйоља)

Лакшете, људи! Лакше!

ЂЕБО

(Сйоља)

'Ајд' ти први кмете!

ПУРКО

А што ја баш свуда морам први! Де и ти, Ђиласе, једанпут!

МИРКО

Ево Ђеба – он је зорли јунак на речи!

(Враїа се йолако ойварају и укаже се йрво ѓлава кмеїа Пурка, а за њим и осїали)

### Пета појава

*Пурко, Ђебо, Ђилас, Мирко*

ПУРКО

(Зайреїаићен)

Нема га!

СВИ

Нема!

ПУРКО

А Срдан рече оста да заноћи!

ЂЕБО

Е шта ћеш кмете... Жив створ...

МИРКО

Уплашио се сам, па клиснуо!

БИЛАС

А по души, Мирко не би ли и ми то исто на његовом месту урадили...

МИРКО

А и што да не би – није му воденица очевина, а Зарожје спахилук! Како дошао, тако и отишао.

ЂЕБО

И сад?

БИЛАС

Шта је, ту је!

ПУРКО

*(Који је ушао најред и засјао њед кладом)*

А јој, људи, не грешите душе! Ту је, мајчин кукавац! Да ли је жив или мртав?

СВИ

*(Сем Пурка)*

Ала, где огрешисмо сабајле душе!

ПУРКО

Биласе, де га буди!

БИЛАС

*(Устјежући се)*

Де ти, Ђебо, ти боље знаш!

ЂЕБО

Вала и 'оћу, али по „мојски”

*(Сјане бировски ојкајии)*

О-о-о! Страхиња!

СВИ

*(Најетџо очекују знаке живоџа, али ни џрага од њих)*

ЂЕБО

Ни да макне!

МИРКО и ЂИЛАС

Мртав, па то ти је!

ПУРКО

А-и, до Бога, где онаком младићу дођосмо главе!

МИРКО

Видидер кмете, има ли трага на гуши?

ПУРКО

*(Одигне рубар)*

СВИ

*(Озарени)*

Клада!

*(Сџоља јави се Сџрахиња џрљајући се убрџсом)*

## Шеста појава

*Сџрахиња и џређашњи*

СТРАХИЊА

Помаже вам Бог, браћо!

СВИ

*(Углас од чуда)*

Их, по Богу, зар си жив!

## СТРАХИЊА

*(Немарно)*

А – жив, ја!

## ИУРКО

Па шта би, брате! Само кад оста жив... А зебао сам, зебао – сву ноћ ока не склопих. Никада дуже ноћи не имах.

## СВИ

*(Салетили)*

Казуј, казуј!

## ИУРКО

Полако те – нек’ се прибер и он, а вала и ми. Е чудо, чудо, па то ти је!

## ЋИЛАС

*(Усљобочен, засјтао крај вратиа и осмајтра њуи села)*

А-и, људи! Ала је кренуло од села – и деца и жене и бабе – читаво село! А пред њим Срдан ка барјактар... Само му вали црквена икона и попа, па права правцата литија.

## МИРКО

Причај, Страхиња, причај!

## СТРАХИЊА

Е, кад нема друге да вам и казујем...

## ИУРКО

Ал’ све по реду...

## ЋЕБО

И најлак...

*(Уиадне Срдан)*

## Седма појава

*Срдан и њређашњи*

СРДАН

*(Задихан)*

Страхиња! Жив си! Овамо да те загрлим!

*(Грли ља)*

Ти си, ти...

*(Заљледајући ља око сваке сџирине)*

Баш ти!... Знао сам ја да ћеш му само ти, и нико други, дохакати...

*(Заљледајући њишићоље)*

Из пиштоља... Их, брате, за Бога!

ПУРКО

*(Заљледа и он њишићоље)*

А велиш тури и салаурски маријаш... Ма де, де исприповедај, Страхиња, [...] <sup>6</sup> већ једном све!

МИРКО

*(Омирисав дољрабљену чућуру)*

Али прво да гуцнемо од ове кметове!

ПУРКО

Е!... А откуд знаш да је баш моја?!

МИРКО

Сретох синоћ Срдана... А вала, кмете, и по мирису бих ја познао...

*(Пошићо скине кају и њрекрсџи се)*

О, Боже, помози овесели сваки дан и сваки посао!... Помогни сваком добром прегаоцу и вредном посленику!

*(Обраћајући се Сџрахињи)*

У твоје здравље и твоју срећу, Страхиња, наша делија!

*(Дода чућуру Пурку)*

<sup>6</sup> Испред речи „већ” постојала је још једна реч, прецртана интервенцијом.

## ПУРКО

*(Пре но оштеркне)*

Па кад је тако, браћо, и не остаје нам друго, но да се Зарожје овесели, како давно није!

*(Наздрављајући)*

Спаси Бог, браћо!

## СВИ

На спасеније!

## ПУРКО

*(Убрисав бркове рукавом, додаје чујуру даље)*

Држите, па докусурите!

*(Озарен)*

Е, људи, скиде нам се грдан терет са душе!... Виде нас и Бог!...

Нисмо се ни ми на њега камењем бацали!...

*(Сћрахињи)*

Е чуј, Страхинја – посветила ти се, дабогда!!!... А сада, де причај све истинава!...

## СРДАН

Де, Страхинја, де причај!

## СТРАХИЊА

*(Ошћочев да йрича)*

Елем, овако је било...

*(Сйоља гџраја народа који йрисџиже)*

*(Завеса)*

## ЧЕТВРТИ ДЕО

*Два кмеџа*

*Сеоски џуџи који води њоред куће овчанског кмеџа Живана.*

*Иза ограда од врљика са великим враниницама, види се двориште и у њему – лево кућа њод [...] <sup>7</sup> на њодруму, десно – новоизграђени вајати од шашовки.*

*Радојка, Смиљана и Роса засиале њред враниницама и разговарају – њрва са џуним судовима, друже две са џракљачама и рубинама. Све џри доиле су са извора.*

### Прва појава

*Радојка, Смиљана и Роса*

СМИЉАНА

*(Задиркујући Радојку)*

Ех, није те жао... Кажеш тако, а шта ти срце осећа то ти само знаш...

РОСА

А волиш ли га још?

РАДОЈКА

*(Нехајно)*

До шале вам је, а мени – мени до плача!

СМИЉАНА

Ене! А што, болна?

<sup>7</sup> У овом делу недостаје део текста због оштећења хартије.

РОСА

Он!

РАДОЈКА

*(Оборене љаве)*

Он.... А и наја... Сад му и она држи страну.

СМИЉАНА

Видела сам ја да то мирише на прошевину... Нова ограда, кућа окречена, па нови вајат!... Е ласно је њему – просаца ка на руци прстију...

РОСА

И ти мислиш да ти је наја у род отишла, што га је жељна и зарад гостовања?

РАДОЈКА

Тако рече...

РОСА

О другом се ту ради... Оде ти ове јесени – у задругу Топаловић...

СМИЉАНА

А и право је – „што ће бити јесенас, нека буде вечерас”!

РАДОЈКА

*(Уздихнула пребледела)*

Ко ти то каза?

РОСА

Е ко?

СМИЉАНА

Ко? Тица! Има једна тица која ништа друго не ради него по свету разноси гласе, што други мисле и чине!

РАДОЈКА

*(Као досећајући се)*

А... Тако... Да ме теслиме...

ЖИВАН

*(Иза куће)*

О, Радо!

РАДОЈКА

*(Дограбив судове)*

Ето ме, ето!

*(Уђе на вратнице на кућу, из које се зачује у њочейку нејасан  
џовор, ња онда бучна вика)*

## Друга појава

*Смиљана и Роса*

РОСА

Виде ли је?

СМИЉАНА

Побеле ка ова рубина... Мишљах – сад ће пасти...

РОСА

И није јој лако! Чуј га само!

ЖИВАН

*(Из куће)*

Одеш на извор, па те и Бог заборави!... Куд се то скитараш?

РАДОЈКА

*(Из куће)*

Никуд, тајо!

ЖИВАН

*(Из куће, развикано)*

Ја! Никуд! Знам ја твоје никуд, али нећеш куд смераш!

*(Жестико)*

Нећеш, разумеш ли, Радојка! Утуви то – нема од тога брашна погаче, док је мени на рамену глава! А после, како ти је воља!...

РАДОЈКА

*(Из куће)*

А шта то, тајо?

ЖИВАН

*(Планув)*

Ене! Још и пита!... Сањим ни поњатија нема... Ка белћим не зна, а читам јој из очију, из гласа, из душе – да је сва полудела за њим! Амо, нове 'аљине ми донеси!

*(Даље нејасан разговор)*

РОСА

Чу ли га?

СМИЉАНА

Ни Турчин му није раван!

РОСА

Гори је од свекра!

СМИЉАНА

*(Полазећи)*

Ка да јој није отац, но очух!

РОСА

*(За њом)*

Куд ће му душа?

## СМИЉАНА

*(У осврћу)*

Е чуј, Росо не звала се ја Смиљана ако би у овој кући саставила зоре до мрака, па десет пута био он мој отац!

## РОСА

А куд би?

## СМИЉАНА

Куд ме срце вуче... Ма куд... У свет – за њим, за Страхуњом. Где он – ту и ја, па шта нам Бог да...

*(У чуду њосмајра)*

Гледај, гледај, Росо!

## РОСА

*(И сама осмајрајући)*

Гледај ти Зарожани! Опремили се ка да ће у сватове!

## СМИЉАНА

*(Као зоре)*

Кмет Пурко напред – јордами ли јордами, а за њим Срдан води вранца, што га ономадне узајмише Зарожани од кмета Живана да им пронађе вамира и стамо њима проклете воденице! Ха, ха, ха!

*(Пође)*

## РОСА

*(Кроз кикој, одлазећи за њом)*

Иду, ка са вашара!

## СМИЉАНА

Е тај их вампр коца намучио!

*(Оду. После краће њаузе њојави се из куће у ѡрејњи Радојке кмеј Живану новом, ѡразничком руву – на њему сучохане чакшире, везењемадан и ћурче, на ногама чизме, а на глави нов фес, за ѡјасаним ѡрамболосом заденуо нов везен ѡешкир)*

## Трећа појава

*Живан и Радојка*

ЖИВАН

Радојка, ако ме ко устражи, реци да сам на путу... Идем мало до вароши... Знаш, звао ме кадија због неког суђења, шта ли. Ако ме нема до мрака, а ти код тетка Јелице...

РАДОЈКА

А шта ли то би са најом, те је још нема?

ЖИВАН

Надам се да ће и она дотле стићи... И време је, ако је за вајду... Оде у род, па о години... Ти сведи и смири стоку, кључ у браву па тетки, ако не дођемо...

РАДОЈКА

'Ођу тајо, 'ођу!

ПУРКО

*(Силоља)*

О, Срдане! Потерај вранца доле у ливаду и припнидер га добро, а ја одо' да свратим мало до кума Живана и да се упитамо за здравље!

РАДОЈКА

Тајо, ене кума Пурка – врће вранца!

ЖИВАН

*(Осорно)*

Откуд он, па сад!

*(Довикнув)*

Доле, доле, Срдане, али га добро припни, у све четири – да се не отима!

*(Радојци)*

Тркни де, часом, Радојка, па му покажи где ће, шта ће и како ће!

*(Јави се Пурко у вратицима)*

РАДОЈКА

*(У њролазу њриђе му руци)*

Пурко.

ПУРКО

*(Радојци)*

Жива била! Жива била!.. Гле ти ње! Порасла, порасла ка оморика... Већ стасала за удају.

РАДОЈКА

*(Пријивори врати за Пурком. Оде)*

#### Четврта појава

*Пурко и Живан*

ПУРКО

Помози Бог, куме!

*(Угледа га ујразничена)*

Ти за путем, а?

ЖИВАН

А јест ја! Мало бих до вароши!

ПУРКО

За послом је л'?... Ако, ако... Нећу те дуго задржавати.... Само да врнемо вранца, па натраг... Е сила нам је ваљао!

ЖИВАН

Шта, од прве?

## ПУРКО

Вала да видиш и јес' од прве – правце на траг вампира... Могла је глува баба Мирјана преко својих трећих зуба сто пута да нам означи гроб Сава Савановића У Кривој јарузи под рачвастим брестом... У Зарожју има, хвала нека је Богу, доста јаруга и кривих и правих, а има доста и рачвастих брестова!... Ма, да не би овога твог непочишћеног вранаца без белега да закопа наогом и да застригне ушима у четвртој големој јарузи, оста нам добро започет посао несвршен. 'Вала ти, куме Живане, иод моје стране и у име мојих свијух Зарожана, који се ослободише напасти у воденици.

## ЖИВАН

Нека је хвала Богу кад и гроб нађосте и вампира пробосте коцем и залисте водом ацијазмом.... А лептир?

## ПУРКО

Умаче нам, али неће ни он дуго! Са њим ћемо лако изићи на крај, само кад се главне курталисасмо беде. Сад смо ми на коњу. Оживесмо, па то ти је. Као да нам с душа мора спаде, ври у народу и веселје да је милота... Још јуче хтедох да вранца вратим, али не багтисах. Идох с људима до Мирјанића – неким послом...

## ЖИВАН

Знам, да питате баба Мирјану...

## ПУРКО

*(Погледав у Живана мало зачуђено, ња се осмехну)*  
Кад си пре дознао?

## ЖИВАН

Па што сам, хвала Богу, кмет. Знам ја, море Пурко, и друго шта...

## ПУРКО

И ако вала...

*(Сѣазив нов вајати)*

Охо, нов вајат! А, куме Живане!

*(Пођу у дворшићџе)*

А, гле и бунар! Ово мирише на вођевину...

ЖИВАН

Ма, не... Него... Неђу да ми се дете сагиба под ведрима узносећи воду са Змајевца...

*(Крену у дубину дворшићџа)*

Пета појава

*Срдани Радојка*

РАДОЈКА

*(Ужурбано, раздрађана)*

Седи, седи, Срдане, и само ми причај!

СРДАН

*(Севши)*

Је л' о вампиру опет?... Е, Радојка... Ма све би' рекао да ми не верујеш, кад ме тераш, да ти једнако о истом казујем.

РАДОЈКА

А, велиш, вампир?!

СРДАН

Прави правцати вампир... Ниједан воденичар није се могао одржати, аи онако је по селу много мрло људи... Мишљах – као у воску и он ће к њима...

РАДОЈКА

А ко то он? На кога то мислиш?

СРДАН

Па на кога другог, но на њега – твог Страхуњу.

РАДОЈКА

*(Уздахнув)*

Е само, веселник, кад жив у воденици оста од вампира...

СРДАН

А бегенишеш да га видим зорли?!

РАДОЈКА

Не могу, Срдане, без њега.

СРДАН

Ни он без тебе, Радојка.

РАДОЈКА

Кад оде од нас, из села, и кад се растасмо, е мишљах оде – оде у пусти бели свет, да се никада, никада не видимо.

СРДАН

Е, ал' ете друкчије се десило. Испаде ти то онако, како и не сањаш...

*(Прича)*

Знаш, Страхиња крио од нас зашто се примио да буде воденичар, а ни ми нисмо у први мах знали да је то због тебе... Да би само што пре скончао... А кад оно јутро освану жив и здрав у воденици, кмет Пурко, кум ти – онако насамо, у четити ока, отворено га припита: „Вере ти, Страхиња, да ми право кажеш што ћу те питати!” – „Вала ’оћу, Пурко, само ако буде з казивање”, одговори му Страхиња. А на то ће Пурко: „Право ми кажи, Страхиња, као оцу” – знаш, он ти га је, мани, заволео... „Право ми кажи, шта је то тебе отерало од куће?”

РАДОЈКА

А Страхиња?

## СРДАН

Страхиња оћута, оћута, па му онда рече: „Вала, Пурко, могу ти казати, али мучно ћеш ми помоћи. Могу ти казати тек да ми мало лакне”. И тад му најлак каза све по реду шта је и како је с вама двома било, како те је сила замиловао, како те је просио преко чича Средоја и био одбијан од оца ти Живана.

## РАДОЈКА

Зар све?

## СРДАН

Све... Видело се то одмах да је Страхињи омрзнула Овчина и људи у њој, и рођена кућа – и све! Еј, ти, кад се он решио да заноћи у воденици и мимо вампира, ма томе мора да се више није милело живети.... И ето, зато, Радо, што је од дерта отишао ода-тле, он је баш навлаш навалџивао да чува зарошку воденицу – не би ли у њој оне ноћи погинуо од вампира...

*(Пућем се јави Средоје, са зајуреном секиром на раменима)*

## ПУРКО

*(Сћоља)*

О, Средоје!

## Шеста појава

*Средоје и пређашњи*

## СРЕДОЈЕ

*(Осврћући се)*

Ко ли ме то ка зовну?

*(Срдану и Радојци)*

Чусте ли, децо, да ме ко јавну?

## СРДАН

Кмет Пурко, ча Средоје.

## СРЕДОЈЕ

*(Гледајући у дно дворишћиа)*

А гле, одистина је он!

*(Горе)*

Ја, ја, Пурко!

## ПУРКО

*(Као горе)*

Очекнидер ме, Средоје, дол' на извору – имам нешто да ти кажем!

## СРЕДОЈЕ

'Оћу, 'оћу!

## СРДАН

*(Пришрчав ограда)*

Добар дан, ча Средоје! Откуд тако?

## СРЕДОЈЕ

Ја мало до Страхинине куће... Неки неваљалац колима задро, па му читаве вратнице истурио на пут. Сјири изваљени, бапке на капији поломљене, гуве искидане... Захватио и ограду – покрхан плот и читава струга направљена... Па мало загладих и дотерах у ред...

## СРДАН

*(Средоју у ѿверењу)*

А је л' знаш?

## СРЕДОЈЕ

А шта?

## СРДАН

Ето Страхине доле код нас у Зарожју, здрава и читава.

## СРЕДОЈЕ

Ене! А ја мислио већ да је у Посавини и даље – по белом свету.

## СРДАН

И би он, ча Средоје, би, али му не дасмо ми Зарожани. Уби нам вампира у воденици и чуда направи, ма тек јако правом се чуду надамо, ако Бог да!

## СРЕДОЈЕ

*(Више за себе)*

Шта ли ће сад кмет Живан?

*(Полазећи)*

Е поздрави ми Страхињу много, Срдане, и реци му да и не пожали за Овчином док у њој агује кмет – ценабет Живан!

## СРДАН

Е дозлогрдило, дозлогрдило и теби?

## СРЕДОЈЕ

Дозлогрдило и мени и селу, а вала и себи – и још ће већег белаја бити ако се само Страхиња не склони некуда даље из вашег Зарожја.

## СРДАН

А шта он нама у Зарожју може! Његов кметовски штап пружа се само до овчинских међа, а у Зарожју кмет Пурко је глава и биће онако, како ми Зарожани и Страхиња здоконамо!

## СРЕДОЈЕ

*(Одлазећи)*

Е да тако и буде па како Бог да!

*(Оде)*

## Седма појава

*Пређашњи, без Средоја*

РАДОЈКА

*(Повраћеном Срдану)*

А вели ли Страхиња шта ће и куда ће сад?

СРДАН

Не каже ништа за сигурно, али видим га... Не да се то, до сакрити – одиста ће отићи у свет па можда и пропасти гдегод...

РАДОЈКА

И хоће, хоће... Знам ја њега.

СРДАН

Хоће у свет, па то ти је! Кмет Пурко га кара и одвраћа: „Море, Страхиња, и ти си луд! Какав свет! Чуда, Боже, ако ти је не да! Има, хвала Богу, и овде у нас добрих девојака!”, а он остаде при своме... Једва га наговорисмо да остане барем неки дан код кмета Пурка у Зарожју...

РАДОЈКА

А после?

СРДАН

*(Враџоласио)*

А после!... Ех, а после! Шта друго но да му просе Радојку кад је толико замиловао, па макар је и отели од кмета Живана!

РАДОЈКА

*(Раздрађано)*

Е враг си, Срдане!... А је л' и кмет Пурко тако мисли?

СРДАН

И он, ка̑ и сви Зарожани.

РАДОЈКА

Па сад?

СРДАН

Па сад ето ти билај и решавај... Сад или никад... Могла би добећи кришом у Зарожје на који дан... Имаш, 'вала Богу, код кога – Пурко вам је кум, па онда „ко пре ђевојци, његова и ђевојка”. А кад се венчаш са Страхуњом, онда ће и твога оца већ проћи хук и биће све на крају онако како је, да је среће, и требало давно бити... Сад је ред на тебе и на кмета Пурка.

*(Пауза)*

РАДОЈКА

*(Решена на све)*

Е кад је тако, Срдане, ете мене вечерас у први мрак у тетка Јелице на конак. Нема код куће наје, аи тајо би као у варош... Видим ја да се то журе мене да удају, али неће, неће, ако Бог да.

СРДАН

Шта? Просе те?

РАДОЈКА

Просе, али на празно и улудо. Ето мене к вама вечерас.

СРДАН

Је л' тако?

РАДОЈКА

Тако и никако друкчије. Вечерас те чекам код тетка Јелице да ме водиш куме Пурку... А за остало, шта нам Бог да!

СРДАН

*(Блажен)*

Тако!

## РАДОЈКА

Како ти рекох.

*(Ойрашијајући се од Срдана)*

А сад ни речи ником... Ни њему, чу ли! Ја одох за послом...

*(Одјури у кућу)*

## СРДАН

*(За њом)*

Е радујем се ка да сам ја ђувегија!

*(Сјоља ка горе)*

Да се и ја чистим за времена и тако ће кмет Живан већ фрктати на мене!...

*(Одлазећи)*

О кмете, Пурко! Одо' ја полако. Очекуњу те на Голом брду!

*(За краишак иренуишак иразна сцена. Срдан удаљујући се пева:*

*„Ти, момо, иши, девојко/ иши мога браиша вараиш/ За своје лице бело/*

*За своје очи чарне/ За своје ѓајишан веђе/ За своје русе косе!/ Шиио,*

*ишио момо, ишио девојко/ Шиио мога браиша вараиш?“. Јаве се у*

*живом разговору Живан и Пурко)*

## Осма појава

*Живан и Пурко*

## ЖИВАН

*(Подружљиво)*

И ти, богати, Пурко, матор човек па мислиш да је та трула брестовина баш од оног рачвастог бреста! И ти баш знаш да је то што сте нашли у гробу лешина управ онога Сава Савановића, који је пре деведесет година умро!... Е мој Пурко! Баш сте ви Зарожани луди и на своју руку!

## ПУРКО

А ви у Овчини веће и на кантаре памет продајете.

ЖИВАН

*(Осорно)*

Ако не продајемо памет на кантар, оно и не тражимо вампира у Кривој јарузи под рачвастим брезом!

ПУРКО

А воденица? Воденичар се црвеном маздом на врату?

ЖИВАН

Не верујем у то, док не видим и не опипам.

*(После њаузе)*

ПУРКО

Не верујеш, па и не веруј. До воље ти је.

ЖИВАН

*(Подозриво)*

Све је то тако онај дроња Страхиња ујдурисао.

ПУРКО

Не дроња, но јунак Страхиња!

ЖИВАН

И куд то баш он! И зашто баш њега да најмите за воденичара! И како то да баш он убије вампира – и то из пиштоља!

ПУРКО

Да, да он, куме! Он, Страхиња и нико други поделио мегдан! И то, мој брале, не човек са човеком, но човек са вампиром! И то из пиштоља напуњеног салаурским маријашем, што му ја главом дадох!

ЖИВАН

*(С њодсмехом)*

Е чуда над чудима.... Е да не би салаурског маријаша не састави кремена и барут ватру на утвару! Друго је ту по среди, куме Пурко, друго...

ПУРКО

Страхиња!?

ЖИВАН

Он!

*(Показујући на ѿеме)*

Овде ми дуби!

ПУРКО

*(Правећи се невештӣ)*

Ене, а што?

ЖИВАН

Кобајаги правиш се да не знаш, а овамо знаш и оно што не би требало?

ПУРКО

*(Исцрсив се)*

Па што сам, хвала Богу, и ја кмет!

*(Пошӣто се накашље, ѿромењеним ѓласом)*

Е кад помену и тог Страхињу!

А, богати, куме, што ви отерасте оног онако ваљастог младића!

ЖИВАН

*(Као да је ѿречуо)*

Кога, куме?

ПУРКО

Па Страхињу!

РАДОЈКА

*(Из куће навирује и код вратиа ѿприкривена ѿрслушкује)*

ЖИВАН

Вала, нико га није гонио.

ПУРКО

*(У брк)*

Вала, ти си га отерао!

ЖИВАН

Нуто де. А по чем'?

ПУРКО

Што не даш момку девојку?

ЖИВАН

*(Праснув)*

Зар њему?... Зар оном дроњи, што је заблаглао чибук чим је испао из пелена?

ПУРКО

Е! Чибучић! Пелене! Неће то бити, кмете и куме Живане, по сред'. Иако нисмо учили чколу. Писмени смо за толико – не беге-нишеш сиромаха за зета. Ето то је!...

ЖИВАН

Само ми га не помињи! И нећу га! Нека му је далеко лепа кућа! Није он за мене и нисам ја за њега!

*(Развиче се)*

Ма напасник је то! Напаст жешћа од вашег вампира! Напаст коју ћу је правим глоговим коцем пробости.

*(Мукли њајац)*

ПУРКО

*(Као из удара)*

А велиш напасник?! И напаст! И вампир! Све што је најгоре велиш за њега ни крива ни дужна! Е, чуј ме, куме Живане! Све Страхинја може бити, али он није онакав, какав би ти хтео да је! И мимо тебе и мимо Овчине, ваљан је то момак, како мало који! Знаш, тако ми је омилио, постао ми близак и драг, ка да ми је од

срца... Не друкчије, него тако... Ако га Овчина неће, Зарожје га хоће!... Нећу га лако пустити од себе, да се одбије у свет и тамо пропадне...

ЖИВАН

Нећеш!

ПУРКО

У мене је хвала Богу и мала и иметка, а без деце сам.

ЖИВАН

Куме, побогу... Аман, шта ћеш то куме са Страхитоном?

ПУРКО

’Оћу да га усиним!

ЖИВАН

Да га усиниш!

*(Посрно, хваћа се за обличње дрво да не би ђао)*

Дакле, тако! Ја га гоним, а ти га прихваташ! Е видим ја да ћеш лепо да ме упропастиш! Али неће, неће тако бити! Не и не, куме некуме! И тебе ћу је, и њега, и цело Зарожје кадији – због вампира!

ПУРКО

*(Као да му је нешто ђукло ђред очима)*

А! Зато ли си се ти упразничио, ка да ћеш на сабор! Пошао у варош да нас кадији пријавиш и да нас закон умудрује! Уместо у цркву, а он на суд! Од лепа кмета лепа и беседа! Тако, дакле! Е нећемо се дати, кмете душмане, није више сам Средоје са њиме! Цело Зарожје стоји иза Страхитоње!

ЖИВАН

Е видећемо, вала, која ће да превагне! Код кадије па како он реши.

## ПУРКО

Иш, не праши и не диж' бугију! Не боји се Зарожје ни сто кадија  
ни 'иљаде Живана!

## ЖИВАН

*(Ређа)*

Да видимо само тога кмета који подмеће воденичара у воденицу,  
да ка бајаги убија из пиштоља са салауским маријашем вампира,  
па после прича народу, како је то био неки Сава Савановић који  
је деведесет година давио људе по Зарожју... Да видимо кмета  
који копа покопане мртваце и шири заразу?... Да видимо кмета...

## ПУРКО

*(Дрекнуо, унев се Живану у лице)*

Доста, куме!

## ЖИВАН

Завежи ти!

## ПУРКО

Ослилио си се, Живане, осилио, па мислиш све ти се може! А  
имаш ли памети? А имаш ли душе?

## ЖИВАН

Ваљда ме нећеш још у мојој кући ућуткавати!

## ПУРКО

*(Зайањен)*

Тако!

*(Прекрстив се)*

Е људи, то је баш да те Бог сачува!... Већ си оматорио и упола  
оседео, па опет нећеш да се оканеш чуда. Све ти је мало. Не  
остављаш, што 'но реч', ни миша у дувару! Ка да нека ала из тебе  
зија! Па 'ајд што грабиш – нека те ђаво носи – ти граби нико се  
није од арама опомогао. Ама што си се надуо од тешка јордама,  
па се све ти размећеш, све се хвалиш, у свачем се ти градиш  
паметнијим!

ЖИВАН

Одступи, куме, и не изазивај! Волео бих и да сам мртав, но с дететом срамотан!

ПУРКО

А овако и мртав и срамотан! Е ово је и Богу плакати! Не знаш, не знаш ти мене, куме и кмете Живане – за добро и душу би’ дао, а због зала и сто грехова сам у стању да починим! А шта вали Страхини – скроман, скроман да већ скромност прелази у стид... Жесток је и за кућом, а ватра је и на послу... Нико га због дуга ни за рукав није повукао... Такав се зет тражи, а не тера! А ти! Е ово је и душман да се заплаче!

ЖИВАН

*(Јаросно)*  
Доста, куме!

ПУРКО

Е доста и ти! И у памет се ти, море, јер и ја сам кмет!

ЖИВАН

*(Обрецнувши се)*  
И ја сам кмет, па видећемо! Ако си дошао да ми раскопаш огњиште, слободно иди!  
*(Показујући руком)*  
Ено ти вратница!

ПУРКО

Е аферим, кмете Живане! Толико ти образ доноси! Је ли тако?

ЖИВАН

Тако.

ПУРКО

И не даш деци да се узму, и кад се она воле и милују!

ЖИВАН

Ма, куме Пурко, јеси ли ти при себи, при чистој свести?!... Зар њу њему да дам?!... Е не дам му је, па макар ми седе плела!

ПУРКО

Не даш?

ЖИВАН

Не дам!

ПУРКО

Море, куме, немој само да се покајеш! Није онако отресан, вредан и ваљан момак на одмет! А село је вазда било јаче од сватова!...

ЖИВАН

Њега ми само више не помињи!... Кадија је ту, па видећемо!

ПУРКО

Бадава – с тобом се не може лепим! Е јеси поган човек! Па лепо ка ти је драго! У лепе ли ја походе дођох! Отера њега, а ево и мени, куму, показа вратнице! Живане, Живане, не радиш добро!... И брдо се с брдом не може састати, али човек са човеком у сваки час!... Па уздравље и кад се видимо, али утуви ову моју последњу – боље је милом, но силом!  
(*Оде нагло*)

ЖИВАН

(*За њим*)

О-о! Гле ти кума Пурка!

(*Окрену се, сџази у врајцима Радојку која је дойле ђрслушкивала овај разговор*)

## Девета појава

*Живан и Радојка*

ЖИВАН

*(Набусиџо)*

А ти, шта тражиш овде и што не идеш за послом!

РАДОЈКА

Чекала сам у кући, тајо, да наредиш да послужим куму!

ЖИВАН

Како услужење, тако и послужење! ... А чекала... А тамо за вратима наћулила воликачке уши и гутала сваку реч... Е онај Срдан – срдио се довека, дабогда! И тамо ниче, где се и не посеје!... И сзнала, сзнала...

РАДОЈКА

Шта, тајо?

ЖИВАН

Да се онај дроња повампирео у Зарожју!

РАДОЈКА

*(Оборила љаву и ћуџи)*

ЖИВАН

И да назор хоће тамо и да остане, кад му овде места нема! Али неће, вала, и неће док је мене – кмета Живана!

РАДОЈКА

Па шта ја ту могу, тајо.

ЖИВАН

*(Увијлава шџајом)*

За стадом се вуци!

## РАДОЈКА

*(Покуњена, не зна куда би)*

Тајо, али... Не рече ли да ћеш мало до вароши, и да се нађем око куће.

## ЖИВАН

*(Више за себе)*

А-а! То... То... То може бити... Још то ми сад само треба!... Нећу ја тебе да пошљем тетка Јелици да ноћаш! Зар њему – у теслим! А јок! Остајем ја код куће – с тобом!

*(Завеса)*

---

 ПЕТИ ДЕО
 

---

*Веселје у Зарожју*

*Просирана одаја у кући кмеиџа Пурка.*

*Десно – њрозор, лево – џлавни улаз из ходника, њокривен њиремом  
који се види кад су враиџа расиџворена.*

*За дуџим сиџоловима њокривеним шареницама засели Зарожјани –  
Мирко, Ђебо, Ђилас и друџи. Међу њима на њочасном месџу и  
Сиџрахиња. Још док се завеса није ни диџла њесма: „Еј, у аџана, у  
моџа драџана,/ Везен му је јаџлук за њојасом./ Ја џа њиџиџам, он ми џа  
не даје,/ Ниџи’ џа даје ниџи џа њродаје,/ Већ ме њираџи џуба да му  
будем.”*

---

 Прва појава
 

---

*Мирко, Сиџрахиња, Ђебо, Ђилас и остџали*

ЂИЛАС

Е џуди, кад кмет отвори врата на воденици...

ЂЕБО

Ђиласе, не упадај ми у реч, амана ти!

ЂИЛАС

[...]⁸ Море, са баба Мирјаном да и ја кажем коју! Ударио све у  
исто, ка Чваба у тралала...

ЂЕБО

Па де реци једном, а ја ћу после да наставим!

---

⁸ У овом делу недостаје део текста због оштећења хартије.

## БИЛАС

*(Прича)*

Е кад кмет Пурко отвори врата на воденици и видесмо да Страхиње нема, а мене лецну, лецну нешта овде... Мишљах да оде и он по трагу последњег воденичара... Кад тамо, а оно клада.

## МИРКО

Ма да Страхиња не пронађе ону труловину у Кривој јарузи, онде код пања где коњ закопа, е не би' ни ја, вала, после препознао да је баш брестовина...

## БИЛАС

Е јес', богами, да не би тебе и да не би баба Мирјане.... Је ли, Пурко?

*(Јави се Пурко ѓолоџлав, служи и налива ћуроваче из бардака)*

## Друга појава

*Пурко и пређашњи*

## ПУРКО

*(Доливајући свима)*

Ја брат, јао људи, служите се само!

## ЂЕБО

*(Насијавља да прича)*

Елем, седи баба у хладу на некој поњавици... Стара је престара – трећи зуби давно јој никли. Већ саставила браду и колена па изгледа, Боже ме 'прости, ка аветиња.

## БИЛАС

Ама нам је зорли ваљала. Да не би ње да нам каже за Саву Савановића!

## ЋЕБО

*(Насијавља)*

Дочека нас Срећко, праунук баба Мирјане... Испричасмо ми шта се у воденици догодило и рашта смо дошли, а он нама: „Ето баба Мирјане, па је упитајте”. „Деда Пурко, почни ти!” – „Па хајде, де ја ћу кад није друга”, приђемо ми ближе баби и отпоче дозивање, е тог чуда, људи, и тог дозивања. Мирко виче: „Мирјана!”, а баба ћути. „Не чује она”, вели Срећко и осмехује се. „Викни боље, чича Мирко!” – „Ја, вала, не могу боље! Деде ти, Пурко!” Опет „О Мирјана!”, виче Пурко што год може. Баба ништа! „Боље, боље, Пурко”, вели опет Срећко. „Вала, не могу ни је боље”, одговори Пурко. „Деде викни ти, Ћебо! Хвала Богу, најгрлатији си у Зарожју!”

## СВИ

И одазва се...

## ЋЕБО

*(Самохвалисаво)*

Ма ко... Када ја само зовнем и мртав се одазвао! Одазвано – и то од прве! А ја викну...

*(Имијује, јако ѓрлаио)*

„Мирјана!”

*(Док осџали зайушавају уши ѓрсџима)*

А она ће тек: „Ој, синко!”

*(Као и ѓоре)*

„Знаш ли ти неког Саву Савановића”, подвикнем опет ја. А баба заврће и запиткује све друго, само не оно рашта смо дошли. Па је [...] де упита: „Кога то, синко?” „Саву Савановића!”, дрекнем ја, а мишљах крв ми оде у мозак. „Знам, децо”, одговори баба. „Једва га памтим. Био је то opak човек”. „А где је укопан?”, подвикнем ја опет. „У Кривој јарузи под рачвастим брестом!” Е да не би и

---

<sup>9</sup> У овом делу недостаје део текста због оштећења хартије.

мене да дозовем баба Мирјану, оста Сава Савановић и даље да пустоши по Зарожју!... Јесу, очију ми!...

*(Показујући на ракију)*

Ове ми мученице – пролазио и ја куд и она!

#### ПУРКО

*(Засишао на средини подбочен)*

Е чусте ли, људи, Беба! И вели без њега ништа не учинисмо. И кмет Живан из Овчине, мој вајни кум, може рећи да не би његова непочишћена вранаца без белеге да закопа ногом и стригне уши-ма, од убијања вампира ни мукајет.

*(Поново показујући на Страхуињу)*

Овај је, браћо, то све ујдурисао – он, вала, и нико други! Да се он не одважи да заноћи у воденици и још да пуца на вампира, не би ми дошли ни до баба Мирјане, ни до кмет Живанова вранца, ни до гроба Сава Савановића у Кривој јарузи под рачвастим брестом!

#### СВИ

Е јест, брате! Тако је, Пурко и никако друкчије! Да не би њега, зло и наопако! Осветла образ, па то ти је!

#### ПУРКО

Па кад је тако, онда хвала Страхуињи!

*(Мирку, доливајући му чашу и нудећи ња)*

Деде, деде ти, чича Мирко! Наздрави нашем Страхуињи! Нема више вампира у Зарожју.

#### МИРКО

*(Узме чашу, уситане и крсити се)*

Е у здравље нашег Страхуиње!... Прво његове главе, његове домаћице...

#### СВИ

*(Сем Страхуиње кроз жаџор и смех)*

Уха, чича Мирко! Не будали море! Нема он још домаћице!...

МИРКО

А јест, богами! Видиш ја нешто претурих...

*(Исцрсив се, окренуи Страхуињи)*

Па имаће, ако нема!

СВИ

*(Сем Страхуиње завичу)*

Дабоме! Јест?! Имаће, ако нема...

ПУРКО

*(Као уз реч)*

Само се чудим оном лудом Живану, што му не да девојку...

МИРКО

Зар онај из Овчине?

ПУРКО

А он, дабоме!... Кад се воле и милују, што се не узму! А, не, заинатачио се, па чак и кадији прети!

СТРАХУИЊА

*(Нелагодно, оцресајући руком)*

Ма мани се, Пурко!

ПУРКО

*(Падајући у вајру)*

А шта мани се?! Ниси ни ти, а ни ми, хвала Богу, мацји кашаљ. Је л' тако, браћо?

СВИ

*(Сем Страхуиње)*

Тако је, тако је!

ПУРКО

Кад видим Страхуињу и Срдана, ех, сетим се пустог свог момковања – по селима и прелима, на саборима и у сватовима... Ех!...

*(Подигне напунјену чашу)*

У здравље момковања!

*(Искаји је до дна)*

#### ЋИЛАС

Ма, Пурко, наша младост би и прође... Но шта би од Срдана? Од синоћ ка у земљу да пропаде...

#### ПУРКО

Срдан ка Срдан... Пиче и тамо где се и не сеје. Доћи ће он – неће оманути, знам ја њега! Ако није крај бачве у подруму, он је засигурно крај котла на огњишту! Него... Дела не запевасте!...

#### МИРКО И ЋИЛАС

*(Загрљени њевају)*

Кад пијемо, зашто не певамо!/ Ово пиће није украђено./ Већ је оно с муком зарађено./ С тешком муком и мотиком тупом!...

#### ПУРКО

*(Раздражан)*

Тако, брате!

*(Обраћајући се Страхини)*

Ене, ти опет ка на даћи... Нећу, Страхиня, да те видим тако карли невеселог! Хоћу да се осећаш у моме дому ка на свом огњишту. А за оно друго, све је моја брига! Нећеш ти, док је нас живих, остати самац и на цедилу. Ево, овде у Зарожју, свак би ти дао ко кћер, ко синовицу, је ли, браћо?

#### СВИ

*(Заграје)*

Јесте, јест'! Страхиня је ваљан момак! Страхиня је наш, а ми његови!

#### ПУРКО

А онај му ценабет није дао ни поменути! Па човек од тешка дерта оставио и кућу и све, хоће у свет!

ЂЕБО

*(Ђийив на ноџе, окренуи Стїрахињи)*

А што си, море, луд? Ако тебе само девојка хоће, нађи људе па је одведи!

СТРАХИЊА

*(Нервозно)*

Окани се, Ђебо!... Нисам рад!

БИЛАС

*(Скочив)*

Шта ниси рад! Ми ћемо поћи са тобом!

ЂЕБО

*(Прихваијајући)*

Богами и хоћемо! Ево ја ћу први. Хоће ли још ко?

БИЛАС

И ја ћу!

СВИ

*(Сем ѓорњих и Стїрахиње)*

И ја! И ја! И ја!

МИРКО

А вала и ја, овако стар!

ПУРКО

Вала кад ћеш ти, чича Мирко, и ја ћу... Кад је мога Страхинја сам на вампира у воденици да удари, може и нас оволико на једног овчинског кмета!... И да погине ко од нас, тешто!... Нека види кмет Живан – „Душман” шта је Зарожје у стању за Страхинју да уради!... Е летеће им главе ка дулеци!... Нема у нас муле!...

СТРАХИЊА

*(Изишао наред одаје и усїавља их)*

Море, људи!

*(Идући од једног до другог, на муци)*

Пурко!... Бебо!... Ђиласе!... Ма останите да се још промислимо!...  
Да видимо како ћемо!

СВИ

*(Бучно)*

Сад одмах! Јест'! Одмах!

*(Жагор, гвара и одједном громан џуцањ)*

ПУРКО

*(Засњао чуду)*

Чусте ли, људи?

МИРКО

Ка да гром удари!

ЂЕБО

Шта то би, Страхиња?

ЂИЛАС

Од куда сад пуцња, Мирко?

СРДАН

*(Своља њева)*

Меће ногу у узенију! Па све виче – нећу! А на кума намигује! Да се свати крећу!

СВИ

Срдан!

ПУРКО

*(Похрлив враћима, расћера их и са гвара довикује)*

Овамо, ти ветропиру!

*(Усљукнуо уназад)*

Страхиња, Страхиња, погледај само ко ти долази!

*(Јави се Срдан уводећи Радојку)*

---

 Трећа појава
 

---

*Срдан, Радојка и њређаињи*

СРДАН

Помаже нам Бог, браћо, и срећно вам весеље!

РАДОЈКА

*(Похрлив Сїрахињи)*

Страхиња!

СТРАХИЊА

Ти!... Ти!!!

СРДАН

*(Пурку)*

Кмете Пурко, ето ти кумице!

РАДОЈКА

Куме, 'прости... Ја дођох... Па сад...

ПУРКО

Добро нам дошла, голубице, и баш у прави час! Видиш нас овде колико нас је! Сви смо пошли да те отмено за Страхињу, кад те онај не да милом, а оно нека буде силом! Или да изгинемо од оног твог оца, а мог кума рчина и [...] душманина! Страхиња, овамо пуку да објавим да је у Пурков дом добегла девојка!

СРДАН

*(Пева, а и дружи њрихваїају)*

Шта то миче кроз шибљиче?

---

<sup>10</sup> У овом делу недостаје реч прекрижена интервенцијом.

*(Пријев иза сваког сџиха „Сџан’ доро!! Сџан’ душо!! Сџан’, сџан’/ Сџан’, девојко, душо моја,/ Сџани не бегај!”)*

Ил’ је срна ил’ кошута?/ Нит’ је срна, нит’ кошута./ Већ девојка момку бежи!

#### ПУРКО

*(Изиђе најпоље и с њрага ојали из њишћоља, у њоврајку)*

Тако!... А сад, Срдане, дела нам испричај како умакосте и нама добегосте!

#### СРДАН

*(Врађоласћо)*

Како?! Као у причи – по поруци и по договору! Главно је било да Радојка умакне иза куће, а после је ишло све ка гајтан. Ма за Страхину и главу ја бих дао, јес’ живота ми.

#### ПУРКО

И нико вас не опази?

#### РАДОЈКА

Нико, нико, куме, сем чича Средоја!

#### СРДАН

*(Насћавив)*

Ма чича Средоје пара нам је ваљао! Тек ми поодмакли кроз шљивар, уз извор, а одозго од куће кмет Живан нададе хајку, да ми слиш ватра све погоре... Ми брзо у шипраг за Змајевцем... Притајили се ми тако без даха уз букву, па ка да нас нема. У неко доба, ето ти и њега, Живана, оца јој... Избезумио се, разбарушена коса пала му на очи... Рука му стегла рамењачу, а курјачки звера лево и десно, али нас мину... Ми одатле лужином, па правцем баш, Страхину, у твоју кућу...

#### СТРАХИЊА

У њу!

## СРДАН

Него... У њу је Радојка и требало прво и право да буде доведена... Рекох у њу, ма таман што [...] <sup>11</sup>уплашисмо се... Какав је Живан, ево право њега у кућу и нас у њој... Брже-боље ми ти из куће уз поток, па прко долова шравце кући чича Средоја! А чича Средоје, знате га већ, воли ти лепим но благо цара Радована! Прими нас оберучке ка своје најрођеније. Очас створи мердевине, па уза зид и склони нас на таван.

*(Сѝрахѝњи)*

Ка оно, ти у воденици...

## ПУРКО

Ма то се ви коџа потрудисте!

## СРДАН

*(Намакнув каѝу на зайѝљак и ойѝиуцнув)*

Е, људи, није потрајало тако ни черек часа... Тек колико чича Средоје да склони мердевине на своје место, док ти, мили Бого, треснуше врата на кући и на прагу се указа у раскораку, с пушком преко руку, кмет Живан.

*(Сѝрахѝњи)*

Баш онако, Страхиња, ка теби Боже ме прости, вампир оне ноћи у воденици.

## МИРКО

Е гори је он, вала, од вампира кад овака момка отера у свет!

## СРДАН

*(Као љоре)*

А тад да видите чуда! Насрну на чича Средоја, зграби га за врат и сковитла га, сруши га на земљу... Е би га, људи, јамчим вам изгазио ногама и загушио рукама, да у неки час однекуд споља неко

---

<sup>11</sup> Овде је интервенцијом преко првобитног текста дописано „дођосмо доље”.

не повика: „Овамо те брже, људи! Ене их, ене, стрмекнуше низ Голо брдо!”

*(Предах)*

А после... Шта да вам дуљим – било је како је и требало да буде! Заколишним путем сиђемо мојој кући да се мало ка људи нами-римо, средимо и да вас све овако у најбољем здрављу и весељу затечемо и поздравимо!

### ПУРКО

*(Који је са чашом у руци застџао насред одаје, све ђо без ђредаха слушао, уживајући у срећи Стџрахиње и Радојке)*

Е знаш, Стџрахиња! Кад си оно навратио у Зарожје... У први мах, кад се прими да заноћаш у воденици било ми те је жао, да веселник улудо изгубиш главу, учини ми се слабапан и мајушан ка голудрав ’тић!... Али кад те после оне ноћи са вампиром, затекох изјутра жива и здрава и када још из твојих уста сазнах да навлаш онако учини, да би скончао – и то баш због ове овде Радојке, моје кумице – е порасте, порасте ка планина... Три ме сунца, људи, огрејаше! Јес’ овога ми крста!...

### ЂИЛАС

Е па у здравље Стџрахиње!

### СРДАН

И у здравље вампирово!

### ЂИЛАС

Ене! А што Срдане?

### СРДАН

Ма да не би у воденици оног вампира, не би ни Стџрахињи ове Радојке!

*(Ођишђи смех)*

## ПУРКО

Е сад да видимо кмета Живана

*(Одобровољен, расиоложен, блажен)*

Седите, људи!... Седи, Мирко, Ђебо, и ти, Ђиласе!

*(Радојци и Сѝрахињи)*

Седите и ви – и ти Страхињина голубице и ти Радојкин голубе!

*(Срдану)*

И ти зарожанска перјанице наша – седи! Нећу да вас видим зло-  
суге за ово што се овако десило!... Грех на моју душу!

*(Сѝрахињи)*

Вечерас, Страхиња, ка да сам ти ја, Боже ме прости, покојни  
отац! Хоћу све да вас видим безбрижне, веселе и раздрагане!  
Вечерас је прошевина, Радојкина, а сутра сватови нашег драгог  
Страхиње! И тако је сутра недеља! Не чека нас никакав рад него  
веселе, песма и свирка.

*(Сѝоља, надалеко зачује се дозив „О, Пурко!“)*

## ПУРКО

Ко то зове?!

## СРДАН

Кмет Живан, богами!

## ЖИВАН

*(Сѝоља, јако)*

О, Пурко!

## ПУРКО

*(Одазивајући се с ѝраџа)*

Ој, море, ој!

## ЖИВАН

*(Као ѓоре)*

Изиђиде мало вамо, изиђиде!

ПУРКО

*(Сишава за корак низ сипењенице)*

Што зовеш, море, што?

ЖИВАН

*(Силоља)*

Море, врати ми дете... Биће белаја!

ПУРКО

Море, батали! Окани се Ђорави посла! Оди да учинимо весеље ка људи!

ЖИВАН

*(Силоља)*

А-ја, нема од тога ништа, док сам ја жив!

ПУРКО

А ти иди откуд си и дошао!

ЖИВАН

*(Силоља)*

Море, врати ми дете док нисам довео народ, па ће бити чуда!  
Свима ћу вам судити!

ПУРКО

*(У њоврајку)*

Суди ти у своме селу, овде јок! Овде ми судимо!

*(Ушава унујра)*

Причај ти то ком другом! Можеш само овамо на мир да дођеш.  
Овде мој народ господари!... Коло, коло, Срдане!

СРДАН

Ама, Пурко, какав је онај луд на своју руку, може одистине и село  
дићи на нас!

ЂЕБО

Па нека дигне! Бојимо се ми њих!

## МИРКО

Какво село, Срдане, Бог с тобом! А јок! Нема од тога ништа. Има он још овде да дође.

## ПУРКО

Има Живан још овде да дође са нама да се весели! Срдане, коло, кад ти кажем!

## СРДАН

*(Свира у свиралицу)*

## СВИ

*(Хваћају се у коло и ђускају, њодврискујући)*

## МИРКО

Е! Кад је био луда глава! Могло је то све рахат лепо бити, али воли он тако мимо света, па црк'о или пук'о.

## ЂЕБО

Ех, сад ето му – што је тражио то је и нашао. Кад није хтео лепим, ето му.

## ПУРКО

Да га видимо сад, је л' сад „Страхиња дроња”!

*(Сћрахињи)*

Страхиња, биће добро и бољем се надам!... Није ово Овчина!

## СРДАН

*(Зајрлио Сћрахињу и њева)*

Данас јесте осми дан./ А сутра је девети./ Што мој соко питоми./  
Преко поља прелети./ Мој соколе питоми./ Немој ми се дивљати./  
Дође време, мој соколе./ И ти ћеш се вратити!

## ЂЕБО

*(Најетпо ослушкује)*

Канда опет неко виче.

## СТРАХИЊА

Срдане, ка да је чича Средоје!

(*Сћоља одисџа ојей дозив „О, Пурко! О, Пурко!”*)

ПУРКО

(*С љраџа*)

Ко виче, море, еј!

СРЕДОЈЕ

(*Сћоља*)

Ја, море, ја!

ПУРКО

(*Унуџра осџалима*)

Нуто де! Оно је одиста чича Средоје!

ЂЕБО

Шта ли ће?

СРЕДОЈЕ

Јеси ли ту, ПУРКО?

ПУРКО

Јест', јест'!

СРЕДОЈЕ

(*Као џоре*)

Упитај де га је ли вера да неће бити кавге?

МИРКО

Аха, боје се!

ЂЕБО

Имају и кога...

СРЕДОЈЕ

(*Сћоља*)

Ако неће, море, да му дођемо ка пријатељи...

ПУРКО

А је ли тврда вјера, море, је ли?

СРЕДОЈЕ

*(Ошјежући)*

Јест', море, јест'!

ПУРКО

Па кажи Живану нека дође! Врата су му отворена!

СРЕДОЈЕ

*(Као зоре)*

Шта велиш?

ПУРКО

*(Што игда може)*

Дођите, браћо, слободно!

*(Ушав унућра)*

Нисам друкчије могао! И тако имамо свађа и гложења на претек... Весела, весела хоћу каквог не памти Зарожје! Пијмо, браћо, у здравље наших младенаца! Срдане! Браћо, камо песма!

СРДАН

*(Води, а осћали ираће)*

Гон' говеда, Маро моја, гон' говеда, бор зелени/ Гон' говеда где је шума густа!

*(Прићев иза сваког другог сћиха: „Сваки ће своју/ ја ћу моју Боју!/ Бојина мајко,/ Ти не карај Боју/ Што је Боји мило, / А мени је драго”)*

Стери пређу, Маро моја, стери пређу, бор зелени./ Стери пређу по зеленој трави!/ Од овамо, Маро моја, од овамо, бор зелени./ Од овамо – да се ваљушкамо!

ЋЕБО

*(Усћавши)*

Оно што није хтела да види Овчина и право је да доживи Зарожина!

## ПУРКО

*(Нудећи)*

Де, људи, да се ми мало презалогацимо и да попијемо коју. Није ово вампирова даћа, већ Страхињино весеље!

## МИРКО

Ма ово је право правцато чудо у Зарожју!

## СРДАН

Вала и јесте чудо и да ми је неко јуче рекао да ће данас кмет Живан удавати кћер – и то за Страхињу, и то још у Зарожју, е вала му не бих веровао... А оно ево и кмета Живана и то на ноге.

## ЂЕБО

А и шта би друго.

## СТРАХИЊА

*(Усїавиши да иде)*

Кмете Пурко, а и ви браћо моја Зарожани... Не бих вам ово рекао, али нисам злу рад. Ни вама, а ни себи... Ја бих да се склоним... Све се бојим да нам се ово весеље у крв не преобрати!

## ПУРКО

*(Усїављајући ѓа)*

Страхиња, у мојој кући ја господарим.

*(Показујући руком на ишићољ)*

Није ни мој пиштољ дечја пуцаљка! Нека проба само!

*(Осїалима)*

Весела, браћо, вечерас хоћу, а заостало биће онако како је и требало да буде!

## СРДАН

*(Који се раније неїримейно удаљио уїадне сїоља)*

Ево их!... Ту су...

*(Јаве се Живан и Средоје)*

## Четврта појава

*Живан, Средоје и Пређашињи*

СВИ

*(Живану и Средоју у сусрећ)*

Добро нам дошли!

СРЕДОЈЕ

Срећно весеље!

ЖИВАН

*(Суво)*

Добро вам вече!

ПУРКО

Куме!... Средоје!... Седите – та ми смо сви своји!

СРЕДОЈЕ

*(Пришав Страхуњи)*

Како си, Страхуња?

СТРАХУЊА

*(Показујући на Радојку)*

Ете... Добром ча Средоје!

СРЕДОЈЕ

[...]<sup>12</sup>

Не оде у бели свет!

СТРАХУЊА

Не одох... А вала сад и не кајем се.

---

<sup>12</sup> У овом делу недостаје део текста (дидаскалије) због општењења хартије.



СРДАН

А са мном?

ЖИВАН

*(Као ѓоре)*

С тобом!... Ти!... Ти!...

СРДАН

*(Као бајаѓи зачуђен)*

Ене! А што ли ти, кмете Живане!

ЖИВАН

*(Сћиснућих зуба и насилан)*

Питаш још!... Ти си ми овај колач умесно.

СРДАН

*(Као ѓравдајући се)*

Не греши душе, болан кмете Живане!... Гриота је...

ЖИВАН

*(Као ѓоре)*

Е да ми само лацка паде шака!... Ма умаче, на моју несрећу и за моју бруку.

СРДАН

Ти, кмете Живане, ка нешто сумњаш на мене!

ЖИВАН

Знао сам ја од прве, да су твоји прсти умешани!... Још онде, кад доведосте вранца, видех ја да се нешто [...] <sup>13</sup> нако испод жита ради... Али ме предухитри и насамари, како ме неће нико никад у животу.

*(Сћане у сћрану издвојен)*

---

<sup>13</sup> У овом делу недостаје реч прекрижена интервенцијом.

## СРДАН

Прошћавај, али мор'о сам, па то ти је. Морало се овако, ма и из друге руке, кад ти ниси хтео онако, како се пристоји [...] <sup>14</sup> домаћину – и још кмету! Шта ћеш, што би, би!... Страхиња ми је за срце прирастао... Шта бих ја без њега, шта он без Радојке... А онако... Станућу му девер уз девојку и бићемо род сви колико нас овде има. И ти са нама и ми с тобом – и цела Овчина са Заројем! (*Обраћајући се Сџрахињи*)

Је л' тако, Страјо!

(*Приђе Сџрахињи, Средоју и Ђиласу који су дошли у неком разговору*)

## СТРАХИЊА

Јес', јес'!

(*Показујући на Срдана*)

И он нам је ваљао. Ама и ти! Без вас двојице не би ово овако било мирно и лепо. Да послушасмо кмета Пурка, одосмо у отмицу и би се пролила и крв, [...] <sup>15</sup> Овако... Овако је, како се само могло пожелети.

## ЂИЛАС

Ко ће као Бог! А и завредео си, брате!

(*Устјане и завишљава уздибоченог Живана, приводећи га Сџрахињи*)

'Ајде, 'ајде, поздравите се ка људи, ка таст и зет.

(*Даље немо разговарају*)

## СРДАН

(*Који је за то време разговарао са Радојком и нејриметно се изгуби и пође звиждућући*)

<sup>14</sup> У овом делу недостаје део текста због оштећења хартије.

<sup>15</sup> У овом делу недостаје реч прекрижена интервенцијом.

## ЖИВАН

*(Биласу)*

Прво ћу ја са Пурком да угладим ствар...

## БИЛАС

И ала, ала брате... С ким ћеш, ако не са њим. Кум ти је...

## ПУРКО

*(Који је дойде наливао чаше и домаћински [...] <sup>16</sup> љриђе Живану и хваџа ља за рамена)*

Разведри се, куме Живане, и раздрмај се! Није ово ти Овчина ни вампри, но Зарожје и Страхиња!

*(Широким љокрејом руке, љоказујући на све љрсисујине)*

Ово је Зарожје, ово је моја кућа, а ово је кмет Пурко, твој – ако Бог да Страхињин и Радојкин кум!

## ЖИВАН

Куме Пурко, на један само часак!

*(Изиђу и само у љобочну одају)*

## Пета појава

*Пређашњи без Срдана, Пурка и Живана*

## СРЕДОЈЕ

*(Причајући Мирку о Сџрахињи)*Ма знам га још оволичког, још када је градио пуцаљке [...] <sup>17</sup> али је био и [...] <sup>18</sup> јагањеце око куће, па да истера и овце на попас!... Је л' Страјо?

---

<sup>16</sup> У овом делу недостаје део текста због оштећења хартије.<sup>17</sup> У овом делу недостаје део текста због оштећења хартије.<sup>18</sup> Исто.

## СТРАХИЊА

Ма јес, сећам се ја тебе, ча Средоје! Био си ми вазда добар! Знао си ти и певчића са [...] <sup>19</sup> да ми донесеш!... А ете и сад за ово што се све зби опет сам твој дужник, и пред Богом и [...] <sup>20</sup> .... Хвала ти, ча Средоје!

## СРЕДОЈЕ

(Развикнув [...] <sup>21</sup> као у чуду)

Ене! А ти већ сазнао све!... Ма ништа није оно са Срданом и Радојком [...] <sup>22</sup> оном, кад се после са Голог брда врати покисао и покуњена носа кмет Живан...

(Радојки)

Знаш већ, овај ценабет отац! Е шта ћеш! А могло је све лепо још одмах бити.

## ЂЕБО

Није имао куд!

## СРЕДОЈЕ

(Насијавља да љрича)

Рече: „Средоје, аман и помагај! Спасевај, како умеш и знаш, да не дође до још веће бруке, и овако је већ дозлогрдило!” „Да се миримо!” рекох ја. „И да се миримо, само док је за времена!” промуца он. Хтедох да га пустим да сам размршује оно што је замрсио, али ми би жап да га гледам онако скрхана, на муци и невољи. Како би тек мени било, да сам ја на његовом месту... И ето пристам шта бих друго но да посредујем. Сад он сам нека углављује... Тако смо сада тамо, где смо требали да будемо још онда кад ме оно, Страхинја, онако одби да за тебе испросим Радојку! И ето сад шта је, ту је – доведох га, па даље како га Бог учи.

<sup>19</sup> Исто.

<sup>20</sup> Исто.

<sup>21</sup> Исто.

<sup>22</sup> Исто.

## Шеста појава

*Срдан и пређашњи*

СРДАН

*(Журно доӣадне)*

Кмете Пурко!

*(Засӣао у враӣима)*

А јој! Ете Зарожани од свију страна!

*(Ређа)*

И Мирјанићи... И Васићи... И Цветићи... Божја силесија!

*(Уӣадне у њобочну одају[...]<sup>23</sup> Пурку)*

Ајд' да их дочекаш!

*(Изиђе Пурко и за њим Срдан)*

## Седма појава

*Пређашњи без Срдана и Пурка*

СРЕДОЈЕ

*(Сӣрахињи у њоверењу)*

Е право да ми кажеш, Страхиња... То са вампиром у воденици – како би и шта би?

СТРАХИЊА

Је л' право хоћеш?

СРЕДОЈЕ

Ил' право по души, ил' никако...

<sup>23</sup> Исто.

## СТРАХИЊА

Ма знаш, ча Средоје... Како да ти кажем... Поменуло се не повратило се! Не знам ни сам како би и шта би... Није ми било онда, знаш због Радојке, ни до чега! Ка ошамућен и омађијан да бежах... Е тако некако... Би нешто... Враг ли је, сотона ли је, ђаво би га знао! Писам ти засигуран, да л' би вампир или ми се то тек причунило или онако и од страха дошло, оне ноћи у воденици... Тек замириса на упаљен катран, ка гром кад удари у [...] <sup>24</sup>... Е, брате, на оној [...] <sup>25</sup> и господ Бог би се [...] <sup>26</sup> а не ја смртни човек ка и сви остали људи! А би силна тутњава да те страх хвата и онога [...] <sup>27</sup> Е оне ноћи... Ма грмело је и дудњало је [...] <sup>28</sup>, е мислиш почупа гору из корена, сурва планине до зрнца песка и однесе ка плеву и перје све, све у неповрат...

## СРЕДОЈЕ

[...] <sup>29</sup>

У страха су велике очи, и у љубави још и веће.

## СРДАН

*(Уиадне)*

Страјо, Страјо! Зове те кмет Пурко! 'Ајд брже! Ишту Зарожани да те виде и чују и да те ка брата поздраве!

*(Изиђе за Сѣрахѣњом који сѣјане крај Пурка на ходнику)*

## ПУРКО

*(Повишеним гласом)*Добро ми дошли, браћо Зарожани, и сад и вазда, дабогда! [...] <sup>30</sup> Вољ' вам у кућу – нама, вољ' вам ту под тремом... И на једном и на другом месту подједанко је трпеза дома кмет Пурка!<sup>24</sup> Исто.<sup>25</sup> Исто.<sup>26</sup> Исто.<sup>27</sup> Исто.<sup>28</sup> Исто.<sup>29</sup> Исто.<sup>30</sup> Исто.

*(Загърли Страхиању, њоносно, [...]³¹)*

А овај крај мене... Ево погледајте га!... То је он – Страхиања наш!  
Тај вам је главом смак’о вампира у воденици и вечерас испроси  
[...]³² Радојку у овчинскога кмет Живана, мог кума, који се овде с  
нама [...]³³!

*(Разговор. Поздрављање. Жагор. [...]³⁴)*

### Осма појава

*Живан и њређаињи*

СРЕДОЈЕ

А сад, кмете Живане! Је ли нам време дома у нашу Овчину?

ЖИВАН

*(Борећи се са самим собом)*

Још коју час, Средоје... Још само лечка, иако знам да нам је давно  
већ ваљало поћи. Треба да спремим и ја, како ваља и требује,  
веселе тамо у Овчини кад се овде у Зарожју заврши.

СРЕДОЈЕ

Нема ти друге, кмете Живане, но у коло!

ЖИВАН

И нема... Е изведоше ме Зарожани на селамет, па то ти је!

СРЕДОЈЕ

Вала, иако су... Тако си и сам хтео... А крив си, брате, по души  
признај!

³¹ Исто.

³² Исто.

³³ Исто.

³⁴ Исто

ЖИВАН

И јесам, Средоје! И јесам, Господа ми!

СРЕДОЈЕ

И још ћеш, Живане већи кривац бити, ако будеш ишао кроз свет са том тврдом главом и ако не будеш ту своју наопаку ћуд вратио на праву меру...

ЖИВАН

Ене! А што?

СРЕДОЈЕ

Па тако... Што си се, море, ту омусио ка да си на даћи, а устобочио се ка да планину прескачеш!... Ово је прошевина твоје кћери, а не моје, ни Пуркове! Голем ли се лед нахватао око твога срца кад ти и овако топли зраци не могу да [...] <sup>35</sup> раскраве!

ЖИВАН

*(Раздражан, њрејорођен. [...])<sup>36</sup>*

Е чуј ме, Средоје! Не био ја кмет Живан, ако тако и не буде! Позваћу, вала, цело Зарожје у ову Овчину! Је ли Радојка моје дете или није? Је ли ово моје весеље или Пурково... Тако ми Бога, он јордани када и сина жени и кћер удаје у један мах!...

*(Испрчи на ходник, развине се)*

О, о... Зарожани! Поздравља вас све скупа, колико вас овде има и нема, кмет Живан из Овчине и позива вас, без буклија и чауша, да му будете драги гости на дому у Овчини, кад се сватови овде у Зарожју заврше! Сви да сте ми у звоници!... То вам је поздравље и позив од овчинског кмета Живана, који кћер Радојку за Страхину удаје.

*(Повраћив се најрај као слободан некој великој њереји)*

Тако!... Је л' знаш, Средоје, као ми је сад – ка да се себе збацих големо бреме, које ми душу у подгалац доведе... Тако ми је и требало.

<sup>35</sup> У овом делу недостаје реч прекривена интервенцијом.

<sup>36</sup> У овом делу недостаје део текста Ђбог оштећења хартије.

---

 Девета појава
 

---

*Пурко, Сѣрахиња и ѿређашњи*

ПУРКО

*(У ѿврайѿку са Сѣрахињом)*  
 Е тако те волим, куме Живане!

СВИ

*(Загѣраје)*  
 Тако, тако, Живане!

ПУРКО

Сад више нећеш, [...] <sup>37</sup>, ићи кадији да тужиш Зарожане због вампира?

СВИ

Аферим, кмете Пурко!

ПУРКО

Зарожани и за рог хватају!  
*(Сѣрахињи и Радојци)*  
 Овамо вас двоје, па у руку оца, а ти, куме, деци благослов!  
*(Пошѿо се ѿо уради)*  
 Тако!... Е сад и ја и ти да се пољубимо! Прошћавај ако те увредих куме!

ЖИВАН

*(Гошѿов на све, озарен, ѿриђе Пурку)*  
 Прости и ти мени, куме Пурко!  
*(Пошѿо се ѿољуби)*  
 Ма знаш, крив сам ти и ја...

---

<sup>37</sup> Исто.

## ПУРКО

Ко је крив, оставимо то кадији да утврђује... Ми сада хоћемо да се веселимо – до миле воље!

*(Домаћински)*

Седи, куме Живане! Седи и ти, Средоје! И да знате још одмах знања и [...] <sup>38</sup> ради – сватови у мојој кући, а за остало како се нагодимо!

*(Обраћајући се њисџунима)*

Је л' тако, браћо Зарожани?

## СВИ

Тако је!... Тако је, кмете Пурко!

## ПУРКО

*(Са чашом у руци)*

А сада да се сви куцнемо!

*(Живану)*

У твоје здравље, куме Живане!

*(Куцање, исџијање и њесма: „Пиџа нана, џиџа нана/Шџо је сукња врана, шџо је сукња врана/Пиџа нана.../Сукња врана, сукња врана/Жали своџ драџана, жали своџ драџана/Ссукња врана)*

## ПУРКО

Тако, тако вас волим.

*(Сџрахињи)*

Овамо, Страхиња!

*(Извезиши исџред свих обраћајући се Живану)*

И ти оваквог си момка хтео да одбјеш!

*(Заџрливши Сџрашњу, свима)*

Браћо!... Видите ли овог овде Страхињу!

## СВИ

Видимо!

<sup>38</sup> У овом делу недостаје део текста због оштећења хартије.

ПУРКО

А видите ли ону тамо Радојку?

СВИ

Видимо и њу!

ПУРКО

Е кад видите треба и да знате – нико као овај овде Страхиња није тако достојан Радојке, нити је она онде Радојка могла да нађе себи приличнијег момка! Овај Страхиња ишао је да убије вампира у воденици – због ње!

СВИ

Због ње?

ПУРКО

Само кад се све лепо свршило! Кад Бог да, да! Оно што овчински кмет растави, зарожански вампир састави!

*(Смех)*

ЖИВАН

*(Кроз смешак)*

Е чуј, Пурко! Не преседај ми весеље! ’Оћу и мало га да га озаришем. Давно га и давно већ жељкујем!

*(С’Страхињи)*

Па, Страхиња, кад је све ево тако испало, шта сад мислиш?

ПУРКО

Ја сам му већ рекао малочас овде то пред свима и понављам – да остане овде код нас у Зарожју, а ја га примам у своју кућу и задругу ка рођена сина!

ЖИВАН

А ја опет, ка велим, приличније је да идемо у нашу Овчину и откле је – и ја га примим у кућу и у задругу – уз моје дете ка рођено дете...

## ПУРКО

*(Повишеним гласом, њадајући у вајру)*

А куме!... То само не! Не и никако!

## ЖИВАН

Ти ћеш му, Пурко, и тако бити кум...

## ПУРКО

То се већ разуме – и то је ка у воску!

*(Сћрахињи)*

Али ја те, ево, Страхина, и ка сина хоћу – јес', вере ми!

## ЖИВАН

Он је мој житељ, Овчина му је [...] <sup>39</sup>, а ја сам њен кмет!

## ПУРКО

Не смећи с ума, кмете Живане – Зарожје је у мом кметовском атару, а Стахиња је сила задужио Зарожје... Да не би њега, још би вампир из Криве јаруге под рачвастим брестом таманио људе и чинио ршум по воденици!

## ЖИВАН

*(Као да је њек ово схваћено)*

А-а! Је л' тако?!... Воденичар ти треба!

## ПУРКО

Тха! Шта ти пада на памет!... Сад и мален ко дете може сербес у њој да заночи – ни глава га неће заболети... Него теби треба сад Страхина. А ти си га [...] <sup>40</sup> из Овчине, ка белосветског прогнао.

## ЖИВАН

Ех, прогнао – ја баш!

<sup>39</sup> У овом делу недостаје део текста због оштећења хартије.

<sup>40</sup> У овом делу недостаје реч прекрижена интервенцијом.

## ПУРКО

Ти, ти!... Него ко. Није ти ваљао за зета овако честит и нараван младић... И кад га је Зарожје прихватило и кад се са све овако десило, сад ти Страхиња и добар и драг – и Бог зна како. Сад врћи га натраг! Не иде то тако, куме и кмете Живане!

## ЖИВАН

Е неће бити ни тако.

## ПУРКО

*(Прекорно и њодруљиво у исти мах)*

„Е ви, Зарожани, баш сте луди! Тражите вампира!” И јесте, богами, и тражили смо ама имали смо шта и наћи... Иза вампира стоји онај тамо наш делија Страхиња и чека у загрљај твоју Радојку!

## СТРАХИЊА

*(Умирујући их)*

Ма де... Полако те – и твој сам, куме Пурко, и твој, тасте Живане, ама – и свој!

## ПУРКО

И свој – итекако свој!

## ЖИВАН

*(Помирљиво)*

Ма не кажем ја да није...

## ПУРКО

Ех, не кажеш, а онамо све наводиш воду на своју воденицу! Пусти да и ми мало ујма имамо... Нека буде твој зет, али наш житељ.

## СРЕДОЈЕ

*(Више за себе крсићећи се)*

Е во имја оца, шта им је? Још се могу око Страхиње одистинско и потући!

## ЖИВАН

*(Гошњов да њлане)*

Вала неће Страхиња код мене жива, да буде у туђем селу улез и у туђој кући посинак.

*(Обраћајући се Радојци)*

Је л' тако, Радо?

## РАДОЈКА

Не браним, вала, тајо, али ете, нека буде онако, како Страхиња мисли да је најбоље...

## ПУРКО

Добро Радојке каже. Како је он смислио, ја ћу на то пристати. Нека буде онако, како Страхиња жели.

## СТРАХИЊА

*(У недоумици и муци)*

Оно... Како да речем... 'Вала и теби, кмете Пурко, на позиву; 'вала и теби, кмете Живане, на понуди! Не кажем да ми не би било добро у вашој кући и у вашој задрузи. Не, и не дао Бог. Лепо је то од вас, али... Ма ете – не бих ја ни за живу главу ником ни да натруним...

## ЖИВАН

Не устучавај се, забога зете! Но но реци, реци само!

## ПУРКО

Ма чуј ме, Страхиња! Јесмо ли људи или нисмо? Слободно ти, па било нама двојци по вољи или не. Не бој се ти никога – ни њега, а ни мене! Зар се ти не устраши ни вампира те ћеш се сад устезати кад ти је и Радојка већ у недрима.

## СТРАХИЊА

Ма како да вам кажем... Добар си ми и ти, куме Пурко, а ваљаћеш ми и ти, тасте Живане! Ама, ако бих се ја питао... Шта ћете кад сам ја такав... Нисам рад ником на терету да будем, а ни себи нисам рад тегобу да натоварим... Волим ја и твоје, Пурко, и твоје, Живане, али...

## ПУРКО

*(Уиада)*

Само ти докрајчи, докрајчи Страхиња...

## ЖИВАН

Не вермај и нас ни за толико... Ма знаш – нас двојице канда ни овде.

## ПУРКО И ЖИВАН

Али?

## СТРАХИЊА

*(Одлучно)*

Али – волим ја и своје па какво је. Ја сам вам најволиј ићи у своју кућицу – своја кућица, своја слободица!

## ПУРКО и ЖИВАН

*(Рукујући се са Сѝрахињом)*

Е вала нека ти тако и буде!

*(У ѝај мах заћурликне дудук сасвим избиза и силно, уће дудучећи Свирач)*

## Десета појава

---

*Пређашњи и Свирач*

## СВИРАЧ

*(Засѝавши на средини, заврши свирку крајћим и ошѝрим ѝи-ском)*

Ево и мене!

*(Свима)*

Добра ви вечер! И теби, кмете и домаћине Пурко, и теби кмете Живане, и теби, младожења Страхиња, а вала и вама свима осталима, колико вас овде има!

## СВИ

И теби, Радојице!

## СВИРАЧ

*(Говорљиво)*

Па како сте? Шта радите? Јесте ли добро?... А ти, Страхиња! Е почини чуда, чуда над чудима – у овом нашем Зарождју! Ма да не би тебе поцркасмо без 'леба ка пацови! Јес', мајке ми! И тај вампир, не би он престао да нас тамани, кад му је овде међ нама било ка бубрегу у лоју! Е, ал' има вампира, а има и Страхиња, нека је вала и слава Богу! И дохака му, дохака му, као од шале. Мука и брига претвори се у радост и весеље, е хиљадиле се овакве Страхиње!

## СТРАХИЊА

Ма да, Радојице.... Не свирај код дудука без дудука!

## СВИРАЧ

Ене! А што болан, Страхиња!... Оно 'ођу ја и уз дудук да посвирам. Ко ме ћу, ако теби нећу! Е чуј! Да не би тебе, ја заглавих!

## СТРАХИЊА

*(Бранећи се)*

Ма не... Их, брате!...

## СВИРАЧ

Сад, вала, могу и ја да будем воденичар.

## ПУРКО

Е сад би... Би ти, кад би ми хтели, али сад ми нећемо, лако је нама сада.... Кад нема вампира. Биће воденичара ка [...] <sup>41</sup> не бери ти бригу за воденицу, но удри бригу на весеље! Свирај, свирај, Радојице, дудук ти твој азбуковачки!

<sup>41</sup> У овом делу текста првобитна реч је интервенцијом прекрижена и дописано је „плеве”.

СВИРАЧ

*(Загледајући дудук)*

А што? Грлат и но... ка Ђебо...

ПУРКО

Свирај, кад ти кажем.

СВИРАЧ

А шта?

ПУРКО

Деде, једно коло и то „повозно” – и за старе и за младе!... Ја ћу да водим коло...

*(Ухвативши Живана за руку)*

Ти, куме Живане, ти да будеш кец, а ви остали? Та ваљда нећете у запећку дремати куд кмет Пурко и кмет Живан, Страхињин кум и таст – изводе вечерас коло.

*(Хвајајући Страхињу и Радојку)*

У здравље и срећу наших младенаца – Страхиње и Радојке!... Сви овамо, браћо моја!... Почини, Радојице!...

*(Завеса)*



## ПОГОВОР

*Чудо у Зарожју* је драмска адаптација приповетке „После деведесет година” Милована Глишића коју је написао Миливоје Кнежевић. Овај песник, драмски писац, есејист и фолклорист рођен је 1899. године, а умро 1973. Писао је историјске драме у којима је давао занимљиво виђење наше националне историје. Као фолклористу посебно га је интересовао живот Буњеваца, приредио је и *Анџолоџију народних умотворина* и зборник *Наша народна поезија*. Дрму *Чудо у Зарожју* написао је 1943. године, али није забележено да је некада извођена. Њен текст налази се у Музеју позоришне уметности у Београду под сигнатуром А/Р48, 25L, ИВ 8969-3, писан је писаћом машином, ћирилицом, штампаним словима, црним мастилом. Садржи и измене такође писане ћирилицом, штампаним словима и црним мастилом. У драми се јављају и неки елементи приповетке *Расџис* и *Брајџа Мајџа*. Осим незнатних хронолошких одступања у односу на оригиналан текст, адаптација потпуно прати његов сиже.

Комад из сеоског живота *Чудо у Зарожју* не спада у запаженија остварења наше драмске књижевности. Може му се замерити пре свега некохерентност и развученост драмске радње, понављање одређених делова драмског заплета, непотребно опширни дијалози и полилози, који доприносе утиску неповезаности основне нити радње, сувишне дидаскалије и описи сценографије који тешко да би могли бити уприличени на сцени.

Са друге стране на лексичком плану ту је недоследна употреба ијекавице. Наиме на одређеним местима аутор

употебаљава доследно ијекавизме попут „изићи”, док у осталим деловима текста користи екавизме (на пример „бело”, „дете” и слично). Овакав поступак заправо се може правдати и специфичношћу говорног подручја у коме је драмска радња смештена (Азбуковица), а за који је карактеристична управо симултана употреба екавизама и ијекавизама, као и чињеница да сугласника „х” нема (на пример „леба” уместо „хлеба”) и да се сугласник „ф” замењује сонантом „в”, (на пример „вали ти” уместо „фали ти”), што је готово доследно спореведено у адаптацији. Такође, приметно је и имплементирање књижевних врста из усмене књижевности у ткиво драме. Лирске песме и мале форме (клетве, благослови, изреке, итд.) су послужиле као адекватан контекст руралног подручја. С обзиром на то да је Миливоје Кнежевић, као што смо нагласили, био заинтересован за наше фолклорно наслеђе, овакав поступак нимало не чуди. Штавише, доима се као својеврсан ауторски печат у овој драмској адаптацији. Познато је да је и приповетка „После деведесет година” која представља главно ткиво овог дела, такође, утемељена на мотивима из усменог фолклорног фонда. Детаљнија анализа ове драме, из перспективе фолклорног предлошка лика вампира дата је у чланку „Фолклорни мотив вампира у српској драми XIX и XX века”<sup>42</sup>. Овде ћемо представити само кратку анализу, утемељену на поменутих истраживањима.

---

<sup>42</sup> Бјелић, Александра, „Фолклорни мотив вампира у српској драми XIX и XX века”, у: *Philologia Mediana*, год. VII, бр. 7, Ниш: Филозофски факултет, 2015, стр. 387-406.

Према народном веровању и предању потребно је да се „испуне” одређени предуслови како би дошло до појаве вампира као митолошког бића. Они се тичу или личне кривице појединца, који ће у том случају казном постати вампир или кривицом колектива према појединцу, који ће бити кажњен појавом и различитим видовима узнемиравања од стране овог демонског бића. Народ верује да постоје два типа мртаца који имају предиспозиције за повампирење. Они су рашчлањени на основу личне „кривице” покојника. Прву групу чине они који су за живота били грешници и преступници, развратници или богохулници и сами су својим грехом, као непожељним и санкционисаним поступком, иницирали повампирење. „Вампири се зао човек кому земља не да у се, него га мртва избацити”, али „нарочито се вампире старије особе, јер што је ко старији утолико је грешнији”<sup>43</sup>. У драми *Чудо у Зарожју* као разлог Савиног *ламџијерсџива* наводи се одговор старе баба Мирјане када је Зарожани упитају да ли је познавала Саву Савановића: „Знам децо. Једва га памтим. Био је то opak човек”.

За разлику од осталих драма друге половине XIX и прве половине XX века, у којима се појављује лик вампира, једино је у овом комаду реч о вампиру као хтонском бићу<sup>44</sup>. Тако из Страхининог извештаја о сусрету са увам-

---

<sup>43</sup> Чајкановић, Веселин, *Сџара срџска релиџија и мџиологија*, Ниш: ДИГП Просвета, 2003, стр.164–165.

<sup>44</sup> У драмама *Вамџир* Душана Стевовића Јазмина, *Вамџир – сџирашна иџра* аутора Веље, *Чување мрџваца* Милорада М. Петровића и *Вамџир и чизмар* Ложефа Сигетијана сцену не изводе демонско биће, већ је реч о људима који су се из различитих разлога прерушили у њега. Вампир у овим случајевима има функцију *алазона* – некога ко се претвара или покушава да буде више од онога што заправо јесте, превртљивца.

пиреним Савом Савановићем видимо да је то био вампир „црвена и расцерена лика и руку устремљених на плен, умотан у бели застор“. Вампир, верује се, у складу са овом својом моћи, може се претворити у било шта – „поред човјечјег може имати свакојаки облик, јер се може претворити у свашта, као у мачку, прасе, псето, вола, коња, миша, и тако даље [...] али најчешће се јавља у облику мјешине која се јавља по путовима страшећи људе [...] виђали су укодлака као пса, ко квочку с пилићима, ко велику крмачу, виђали су да се буре ваља по авлији, да се пласт сена миче”<sup>45</sup>. Веома раширено је и веровање да се вампир јавља у обличју ноћног лептира. Управо оно искоришћено је у драми *Чудо у Зарожју*. Страхиња, седећи у озлоглашеној воденици и ишчекујући вампира, примећује лептирицу која га облеће. Он покушава да је ухвати, али се она сакрива под воденични точак, „одједном потмула грмљавина и блесак оштре муње, који се свршавају уз страховит тресак грома; из воденична точка израсте вампир“.

Главно вампирово делање, према народном веровању, је угрожавање људског живота. Вампир Сава Савановић јунак драме *Чудо у Зарожју*, злоставља Зарожане давећи их у воденици – „Неко чудо у воденици дави људе... Ни један воденичар не може да се одржи. Омркне здрав и читав, а осване мртав”. Страхиња, подметнувши му кладу да лежи као мамац, посматрао је на који начин Сава Савановић убија несрећне воденичаре: „Вампир дигавши се по-

---

<sup>45</sup> Ђорђевић, Тихомир, *Вампир и друга бића у нашем народном веровању и предању*, Београд: Српска академија наука, 1953, стр. 178.

лако, као орлушина, приђе оној клади. Наједанпут се сјури на њу, стане је ногама притезати и рукама давити“.

Места на којима се вампир најчешће појављује су она која се и иначе сматрају пребивалиштем мртвих. Она су сва табуисана у народној традицији, а највећи број њих су, уз то, и гранична – између доњег и горњег света. Нарочито се издвајају она опасна, хтонска места на којима се по предању окупљају нечисте силе и злодуси. Зато се и вампир појављује најчешће „у глухо доба по гребљу и око гребља, у својој кући и око ње, по кућама и око кућа својих ближњих и око вода и млинова“<sup>46</sup>. Воденица која је обиталиште вампира у драми *Чудо и Зарожју* налази се у једној карактеристичној гудури – „И кад је сазидасмо у оној страшној гудури. Ма, људи, код ње, чини ми се да је мрачно у по бела дана ка у по црне ноћи. Кад јој се прикучиш језа те подиђе... Ни у сну да се не сни... С једне стране зјапи густа, мрачна шума, а с друге стране надвили се кршеви и стене, стрмени и окапине, ка да ће се сад све сурвати доле у бездану провалију! Горе тек видиш само трачак неба колико комад погаче“.

Лик вампира у овој драми, као што је и споменуто, појављује се као право митолошко биће. Његова улога је заправо у драмском расплету. Страхуња „уз његову помоћ“ доказује своју храброст и умешност, придобија Зарожане на своју страну и на крају, уз њихову помоћ, успева да приволи Живана Душмана да му да руку његове кћери. Карактеристично је да је из адаптације изостављен део о

---

<sup>46</sup> Ђорђевић, Тихомир, *Вампир и друга бића у нашем народном веровању и предању*, Београд: Српска академија наука, 1953, стр. 177.

проналаску гроба покојног Саве Савановића уз помоћ „вранца без белега” и начин на који су „убили” дотичног крвопију. Ова чињеница се спомиње у оквиру дијалога, али не приказује се на сцени. Овај поступак доима се оправдано, имамо ли у виду да је комад предвиђен за извођење.

Као и што је споменуто већ на почетку, ова драмска адаптација не представља значајније остварење у домену наше драмске књижевности. Ипак, у српској књижевности приметан је недостатак драмских комада који на сцену изводе вампира (било као митолошко биће или човека прерушеног у њега). У контексту развоја српске драме *Чудо у Зарожју* чини одређену целину (заједно са остале четири драме приређене у оквиру овог кола – *Вампир* Душана Стевовића Јазмина, *Вампир – сѝрашина иџра* аутора Веље, *Чување мртѝваца* Милорада М. Петровића и *Вампир и чизмар* Јожефа Сигетија), али и помна вредан покушај да се усмено веровање и предање изнесе на сцену и да се прикаже народни живот у свом изворном облику.

*Александра Бјелић*



CIP – Каталогизација у публикацији  
Народна библиотека Србије

821.163.41–2

КНЕЖЕВИЋ, Миливоје В., 1899–1973

Чудо у Зарожју : комад из сеоског живота у пет делова, с прологом и епилогом / Милован Глишић ; [драматизација] Миливоје Кнежевић ; приредила Александра Бјелић. – Београд : Музеј позоришне уметности Србије, 2017 (Београд : Службени гласник) – 151 стр. : 15 см.  
– (Библиотека Драмска баштина / [Музеј позоришне уметности Србије] ; коло 15, књ. 1)

Тираж 300. – "Чудо у Зарожју је драмска адаптација приповетке После двадесет година Милована Глишића..."  
-- > Поговор. – Стр. 145–150: Поговор / Александра Бјелић.

ISBN 978–86–80629–92–6

COBISS.SR-ID 231461132



Библиотека  
ДРАМСКА БАШТИНА

ПЕТНАЕСТО КОЛО

*Књига 1*

Милован Глишић, Миливоје Кнежевић  
ЧУДО У ЗАРОЖЈУ

*Књига 2*

Душан Стевовић Јазмин  
ВАМПИР

*Књига 3*

Веља  
ВАМПИР  
СТРАШНА ИГРА У ЈЕДНОМ ЧИНУ

*Књига 4*

Милорад М. Петровић  
ЧУВАЊЕ МРТВАЦА

*Књига 5*

Јожеф Сигети  
ВАМПИР И ЧИЗМАР